

**Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje**

Demografie
Demografie se sociální geografii

Kristýna Benáčková

**VLIV PROCESU SUBURBANIZACE NA
DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ A KAPACITY ŠKOLSKÝCH
ZAŘÍZENÍ V ZÁZEMÍ PRAHY**

**INFLUENCE OF THE SUBURBANIZATION PROCESS
ON DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT AND CAPACITIES
OF EDUCATION FACILITIES IN PRAGUE'S
HINTERLAND**

Bakalářská práce

Praha 2011

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Petra Špačková

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 21. 8. 2011

.....

Děkuji Mgr. Petře Špačkové za mnoho cenných rad, připomínek a ochotu při vedení práce. Poděkování patří také představitelům zkoumaných obcí, kteří mi byli ochotni poskytnout potřebné informace pro tuto práci.

ABSTRAKT

Hlavním cílem bakalářské práce je studium dopadů suburbanizace na demografický vývoj obcí v zázemí Prahy a na kapacity školských zařízení ve vybraných obcích. V práci se zabývám rovněž hodnocením přístupů představitelů těchto obcí k nastavování podmínek pro školní a předškolní docházku pro své obyvatele. S nárůstem počtu obyvatel a proměnou jejich věkové struktury se v obcích pražského zázemí zvyšuje poptávka po určitém typu občanské vybavenosti. V souvislosti s vysokým nárůstem počtu dětí jsou v současnosti častým problémem příměstských obcí kapacity mateřských a základních škol. Způsob, jakým obce řeší kapacitní problémy školských zařízení, jsem sledovala v sedmi obcích jihovýchodního zázemí Prahy. Přístup k tomuto problému se v jednotlivých obcích liší zejména podle toho, zda obec zřizuje vlastní základní školu. Obecně lze ale říci, že nedostatečné kapacity školských zařízení nejsou pro obce důvodem k regulaci další výstavby a rozšiřování obce.

Klíčová slova: suburbanizace, zázemí Prahy, demografický vývoj, kapacity školských zařízení

ABSTRACT

The objective of the thesis is to study impacts of suburbanization on demographic development of the hinterland of Prague and on capacities of education facilities in selected municipalities. The paper assesses the approaches taken by representatives of these municipalities to set conditions for provision of school and preschool education to their citizens. The demand for civil amenities gradually increases as a result of population growth and specific age structure changes. Many suburban municipalities thus often face the same problem: low capacities of kindergartens and elementary schools caused by a growing population of children. Most research focused on the approaches of seven case study municipalities from the southeastern hinterland of Prague to the solution of the capacity issues. A policy of respective municipalities differs based on the fact whether or not it runs its own school. However, the lack of capacities of education facilities does not generally force the municipalities to regulate a further housing construction and the expansion of the community.

Keywords: suburbanization, hinterland of Prague, demographic development, capacity of education facilities

OBSAH

1. Úvod	8
2. Teoretický úvod do problematiky a diskuze literatury	11
2.1 Definice procesu suburbanizace.....	11
2.2 Suburbanizace v USA a západní Evropě	12
2.3 Suburbanizace v České republice a její dopady	13
2.4 Důsledky demografického vývoje pro kapacity školských zařízení	15
2.5 Legislativní předpisy v oblasti školství.....	17
3. Metodika a zdroje dat.....	19
4. Suburbanizace v zázemí Prahy	22
5. Dopady suburbanizace na kapacity školských zařízení ve vybraných obcích	25
5.1 Charakteristika zkoumaných obcí.....	25
5.2 Analýza demografického vývoje	27
5.3 Kapacity mateřského a základního školství	33
5.4 Strategie obcí v oblasti školství	37
6. Závěr	40
Seznam použité literatury	43

Seznam tabulek

Tab. 1: Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých obcích a index vývoje, 1992–2010.....	28
Tab. 2: Kapacita mateřských škol v jednotlivých obcích a počty dětí ve věkových skupinách 0–2 a 3–5 let, k 1. 1. 2011	34
Tab. 3: Počet dětí ve věku povinné školní docházky a počet dětí navštěvujících základní školu v Mukařově z vybraných obcí, k 1. 1. 2011	36

Seznam grafů

Graf 1: Migrace mezi hl. m. Prahou a jejím zázemím (okresy Praha-východ a Praha-západ), 1990–2009	22
Graf 2: Počet přistěhovalých do zázemí Prahy (okresy Praha-východ a Praha-západ) v jednotlivých věkových skupinách, 2000–2004 a 2005–2009.....	24
Graf 3: Vývoj počtu obyvatel, 1981–2010 a počet dokončených bytů, 1997–2008	26
Graf 4: Přirozený, migrační a celkový přírůstek obyvatel ve skupině vybraných obcí, 1992– 2010.....	29
Graf 5: Vývoj počtu přistěhovalých, vystěhovalých a migračního salda ve skupině vybraných obcí, 1992–2010.....	29
Graf 6: Věková struktura přistěhovalých, 2003–2007	30
Graf 7: Porovnání věkové struktury vybrané skupiny obcí v roce 2001 a 2011	31
Graf 8: Vývoj indexu stárí v České republice, Středočeském kraji, okrese Praha-východ a ve skupině vybraných obcí, 2000–2010	32
Graf 9: Obyvatelstvo v předproduktivním a postproduktivním věku a vývoj průměrného věku ve skupině vybraných obcí, 1992–2010	33

Seznam obrázků

Obr. 1: Vývoj počtu dětí ve věku 6–14 let a kapacity základních škol v zázemí Prahy	19
Obr. 2: Index vývoje počtu obyvatel v městských částech hl. m. Prahy a v obcích pražského zázemí (okresy Praha-východ a Praha-západ) mezi lety 1991 a 2010	23
Obr. 3: Vymezení skupiny vybraných obcí	25
Obr. 4: Nová výstavba rodinných a řadových domů v obecní části Srbín a starý bytový dům v obci Mukařov	26
Obr. 5: Mateřská škola ve Svojeticích a Mukařově	35
Obr. 6: Kontejnerová přístavba pro první třídy a hlavní budova základní školy v Mukařově...	37

Seznam příloh

Příloha 1: Podíl obyvatel v jednotlivých věkových skupinách vybraných územních celků v roce 2010.....	50
Příloha 2: Počet obyvatel vybraných obcí v jednotlivých věkových skupinách a jejich podíly na populaci obcí v roce 2010	50
Příloha 3: Vývojový index počtu obyvatel (%), 2000–2010	50
Příloha 4: Vývoj počtu narozených, zemřelých a přirozeného přírůstku ve skupině vybraných obcí, 1992–2010.....	50
Příloha 5: Absolutní a relativní počty obyvatel dětské a postproduktivní složky.....	51
Příloha 6: Hrubá míra přistěhování, vystěhování a migračního salda, 1992–2010 a počty dokončených bytů, 1997–2008	52
Příloha 7: Srovnání věkové struktury skupiny sledovaných obcí a České republiky k 1. 1. 2011	52
Příloha 8: Příklady otázek z jednotlivých zjišťovaných okruhů témat	53

1. Úvod

Suburbanizace je proces, který v současnosti výrazně mění prostředí zázemí našich měst. Jedná se o prostorový růst měst, při kterém dochází k přesunu obyvatel a jejich aktivit z jádra města do zázemí (Ouředníček 2008). Ačkoli je tento proces známý již z historie, na větší intenzitě u nás nabývá až od druhé poloviny 90. let (Sýkora 2002). K nejdynamičtějším rozvoji tohoto trendu dochází v metropolitní oblasti Prahy. Motivem pro volbu nového bydliště v zázemí Prahy mohou být levnější ceny pozemků, touha po vlastním rodinném domě nebo lepší životní prostředí. Rozšiřování nové výstavby a příliv obyvatel má pak zásadní vliv na fyzické i sociální prostředí předměstských oblastí. Rovněž přírodní prostředí zázemí měst může být neusměrňovaným rozvojem nevratně narušeno. Dochází zde ke změnám ve využívání krajiny, proměnám architektury a zvyšuje se tlak na technickou a sociální infrastrukturu. Tyto oblasti jsou též ovlivňovány nárůstem automobilové dopravy, který s procesem suburbanizace úzce souvisí (Urbánková, Ouředníček 2006).

Ke změnám dochází také v sociálním prostředí obcí pražského zázemí. S příchodem nových obyvatel se zde výrazně proměňuje socio-demografická struktura (Puldová, Ouředníček 2006). Řada obcí na tyto změny ale není připravena. Zvláště malé obce, kde během několika let došlo k neregulovanému rozšiřování zástavby a k rychlému populačnímu růstu, se potýkají s problémy způsobenými nedostatečnou kapacitou technické, dopravní a sociální infrastruktury. Rozpočty těchto obcí často nestačí na jejich řešení a jejich finanční možnosti pak omezují sami obyvatelé, kteří v obci žijí, ale nejsou zde přihlášení k trvalému bydlišti (Temelová 2008). Pro obec tito lidé znamenají jednak ztrátu daňových příjmů, ale i vyšší náklady spojené s využíváním služeb v obci.

Tlak na sociální infrastrukturu a vybavenost obce službami je způsoben růstem zastoupení určitých specifických skupin obyvatel. Do obcí v zázemí Prahy se stěhují převážně mladé rodiny s dětmi a dochází zde k celkovému omlazení věkové struktury obyvatel (Puldová, Ouředníček 2006). Nárůst počtu dětí znamená vyšší požadavky na umístění dětí v mateřských a základních školách a právě nedostačující kapacity těchto zařízení jsou v současnosti problémem řady obcí pražského zázemí. Trend zvyšování dětské složky obyvatel je z části podpořen také současným demografickým vývojem v České republice. V posledních letech dochází k celospolečenským změnám v demografickém chování, které se projevují mimo jiné i dočasným zvyšováním porodnosti a tím i vyšším počtem narozených dětí (Rychtaříková 2007).

Nedostatečná kapacita školských zařízení už nemusí být problémem pouze malých nebo nedostatečně vybavených obcí v zázemí města. I větším obcím s dobrou sociální infrastrukturou

v těchto oblastech pravděpodobně nebudou kapacity základních a mateřských škol v blízké době stačit. Výstavba nových škol a školek je čistě v kompetenci obce a kromě toho, že na ni řada obcí nemá dostačující finanční zdroje, je třeba brát v úvahu i fakt, že tato zvýšená poptávka je pouze dočasná. Starostové obcí musí tedy řešit otázku, zda výstavba nové školy v obci má vůbec smysl. Při rozhodování o této výstavbě by zastupitelé obcí měli brát v úvahu jednak budoucí demografický vývoj lokality, ale také možné využití tohoto objektu do budoucna, kdy poptávka po škole už nebude tak velká.

Ve své práci se zabývám hodnocením demografického vývoje se zaměřením na dětskou složku obyvatel v souvislosti s kapacitami základních a mateřských škol ve vybraném území v zázemí Prahy. Na základě analýzy demografických dat hodnotím, zda jsou kapacity těchto zařízení dostačující pro jejich spádové území. Nastihuji také základní legislativní ukotvení spojené s povinností obce poskytnout pro trvale bydlící obyvatele základní školní docházku. Dále zjišťuji, jak k této problematice přistupují jednotlivé obce, zda se jí zabývají, popřípadě jakým způsobem ji řeší. V následujících bodech shrnuji hlavní cíle práce, které jsem si stanovila:

- Teoreticky zarámovat danou problematiku, diskutovat příslušnou literaturu a objasnit legislativu spojenou se základním a mateřským školstvím.
- Nastínit dopady procesu suburbanizace na demografický vývoj v zázemí Prahy.
- Charakterizovat vybrané obce v jihovýchodním zázemí Prahy a analyzovat demografický vývoj a vývoj základního a mateřského školství v této oblasti.
- Zhodnotit přístup představitelů jednotlivých obcí k možnému problému nedostačujících kapacit školských zařízení.

V práci vycházím z předpokladu, že proces suburbanizace spolu s celospolečenským vývojem v posledních letech, mají vliv na zvyšující se počet dětí v obcích v zázemí Prahy, což zvyšuje tlak na kapacity místních školských zařízení. Nedostatečná kapacita těchto zařízení pak může být nepříjemným problémem jak pro obyvatele obce, tak i pro její představitele a je na každé obci, jakým způsobem bude tento problém řešit. Strategie řešení mohou být v jednotlivých obcích do jisté míry odlišné. Vzhledem k tomu, že do výzkumu zahrnuji obce, které nemají vlastní základní školu, ale i jednu obec, která školu má, očekávám, že již z této skutečnosti poplynou určité odlišnosti v přístupu jednotlivých obcí k danému problému. Na základě rozhovorů s představiteli obcí se toto budu snažit prokázat. Dále očekávám, že nedostačující kapacity škol budou problémem zejména v menších obcích, kde během krátkého období došlo k velkému populačnímu nárůstu. Domnívám se, že právě v těchto obcích bude nedostatečný počet míst ve školách velmi aktuální a nedostatečné kapacity sociální

infrastruktury by zde mohly být hlavním důvodem k omezování výstavby a usměrňování dalšího rozvoje obce v souladu s těmito kapacitami.

Pro výzkum jsem si zvolila sedm obcí v okrese Praha-východ, kde podle Atlasu sociálně prostorové diferenciacie České republiky (Puldová, Ouředníček 2011) v posledních letech došlo k poměrně velkému nárůstu počtu dětí ve věku 6–14 let. Jedná se o obce Mukařov, Tehovec, Svojetice, Louňovice, Babice, Doubek a Štíhllice. Těchto sedm obcí tvoří školský spádový obvod základní školy v Mukařově.

Bakalářská práce je členěna do šesti kapitol. Po úvodu následuje teoretická část, která obsahuje zejména diskuzi literatury pojednávající o vývoji procesu suburbanizace a jeho možných dopadech na zázemí měst. V další kapitole představuji použitou metodiku a zdroje dat. Čtvrtá kapitola pojednává o vývoji suburbanizace v pražském metropolitním regionu. V hlavní části práce se poté věnuji dopadům demografického vývoje ve vybraných obcích na kapacity místních školských zařízení, a na základě zjištěných informací hodnotím postoje představitelů jednotlivých obcí k danému problému a jejich strategii řešení. Zjištěné poznatky shrnuji v závěru.

2. Teoretický úvod do problematiky a diskuze literatury

Následující kapitola se zabývá základními teoretickými východisky práce a diskuzí literatury související s tématem práce. V jednotlivých podkapitolách se věnuji definici procesu suburbanizace, jeho vývoji v USA, západní Evropě a v České republice a popisují také jeho důsledky pro sociální prostředí a demografický vývoj předměstských oblastí. V závěru kapitoly nastiňuji základní legislativní ukotvení týkající se problematiky mateřského a základního školství v obcích.

2.1 Definice procesu suburbanizace

Suburbanizace je v současnosti jedním z nejvíce diskutovaných témat výzkumu vývoje osídlení. Jedná se o proces, při kterém dochází k prostorovému rozpínání města do okolní venkovské a přírodní krajiny (Sýkora 2002). Řada autorů pohlíží na tento proces jako na součást procesu vývoje měst, tedy procesu urbanizace (van der Berg 1982, Ptáček 1998, Ouředníček 2000, 2007, Potočný 2006). Van der Berg a kol. (1982) ve své práci rozčlenili urbanizační proces do čtyř fází. Jsou jimi urbanizace, suburbanizace, deurbanizace a reurbanizace. Jednotlivé fáze jsou determinovány sociálně-ekonomickou úrovní společnosti a nejprve se objevují vždy v nejvyspělejších zemích, odkud se šíří do dalších částí světa (Ouředníček 2000). Ouředníček (2007) také upozorňuje na to, že jednotlivé procesy vývoje měst mohou probíhat i současně, přičemž jeden z nich může převažovat. Zatímco urbanizace je chápána jako příliv obyvatel z venkova do měst (případně i do suburbií), suburbanizace znamená přesun lidí a jejich aktivit z jádra města do zázemí (Ouředníček 2011). V zázemí měst poté dochází k růstu obcí, vznikají zde suburbia, pro něž platí, že jsou osídlována převážně migranty z vnitřních měst a nikoli z ostatních oblastí mimo město (Ouředníček 2002).

Pro suburbia je typická rozvolněná zástavba s nízkou hustotou samostatně stojících nebo řadových nízkopodlažních nebo dvoupodlažních rodinných domků s vlastní zahradou (Sýkora 2002). Jedná se o formu osídlení, která není ani městská ani venkovská, ale něco mezi tím (Gottdiener, Budd 2005). Toto rozšiřování výstavby rodinných domů se nazývá rezidenční suburbanizace. V rámci suburbanizačního procesu dochází též k přesunu komerčních funkcí za hranice města. Rozsáhlé komerční areály a průmyslové parky se nejčastěji vyskytují v blízkosti dálnic a dalších významných komunikačních os. Tento jev se nazývá suburbanizace komerční (Sýkora 2002).

Jedním z hlavních negativních projevů suburbanizace je zábor půdy rezidenčními nebo komerčními stavbami na zelené louce mimo zastavěná území stávajících sídel (Ouředníček 2011). V literatuře se pro tuto formu suburbanizace charakterizovanou téměř nekontrolovaným

rozpínáním sídel užívá termín „urban sprawl“. Jako český ekvivalent pro tento termín se nejčastěji uvádí označení sídelní kaše (Hnilička 2005). Gottdiener a Budd (2005) definují urban sprawl jako nahodilý růst regionu s relativně nízkou hustotou osídlení, kde dominují izolované rodinné domy. Tento jev je také spojován s nedostatečným plánováním a jeho výsledkem je pak zdvojování služeb, jako jsou např. policie nebo základní škola (Gottdiener, Budd 2005). Tato forma rozvoje měst způsobuje řadu problémů a podle mnohých autorů se jedná o neudržitelný systém rozvoje (Duany, Plater-Zyberk, Speck 2000, Hnilička 2005). Nutno ovšem dodat, že tento typ výstavby ohrožuje zejména předměstí amerických měst a v České republice se nachází spíše výjimečně.

2.2 Suburbanizace v USA a západní Evropě

Suburbanizační proces ve své moderní formě se začal poprvé rozvíjet ve Spojených státech amerických, a to už v polovině 19. století, kdy zde byly zaznamenány první tendence k rozptýlenému bydlení blíž k venkovské krajině. Hlavní rozvoj tohoto trendu zde ale nastal až po 2. světové válce v souvislosti s rozvojem individuální dopravy (Ptáček 1998, 2002). Brzy se tento nový trend osídlení města rozšířil do dalších částí světa např. do Kanady, Evropy nebo Japonska (Richardson, Gordon 2005). Průběh suburbanizačního procesu v evropských zemích se ale značně lišil od vývoje v USA. Tento rozdíl je způsoben zejména jinou koncepcí sídelního systému amerických měst, která jsou mladší než města evropská. Růst metropolitních oblastí v USA probíhal typicky výstavbou kolonií rodinných domů zpravidla na „zelené louce“ a často též bez ohledu na regulační opatření (Ptáček 1998, 2002). Docházelo zde k živelnému rozptýlení zástavby nepřiléhající k sídlu (Sýkora 2002). Tím se rozvoj amerických předměstských oblastí výrazně lišil od vývoje v městech západní Evropy, kde docházelo k rozrůstání již existujících obcí a navazování na původní výstavbu (Ptáček 1998, 2002). Závažným problémem souvisejícím s rozvojem příměstské zóny v USA byl úpadek vnitřních částí měst – oblastí populačního úbytku, kde docházelo spolu s odchodem obyvatel s vyššími příjmy k odlivu finančních prostředků a investic. Suburbanizace zde tedy podminila úpadek vnitřních měst (Sýkora 2002).

V západní Evropě tento proces započal též již koncem 19. století, a to s nástupem hromadné dopravy. K největšímu rozmachu ale opět došlo až v poválečném období. Obecně lze říci, že tento trend se zde projevil s menším rozsahem a razancí a měl méně negativní vliv na vývoj jádrových měst (Ptáček 1998, 2002). Na rozdíl od USA má řada evropských států poměrně kvalitně vyvinutý systém regionální politiky. Více než ve Spojených státech se zde využívalo nástrojů územního plánování (Gottdiener, Budd 2005).

2.3 Suburbanizace v České republice a její dopady

V České republice se suburbanizace začala rozvíjet v meziválečném období. Praha v té době procházela velkým rozvojem. Hlavním stimulem růstu města bylo levnější bydlení v jeho zázemí a výstavba rodinných domů zde probíhala zejména podél železničních tratí (Ptáček 2002). Po druhé světové válce byl ale tento intenzivně se rozvíjející proces přerušen s nástupem komunistického režimu. Zejména územní koncentrace investic v rámci střediskové sídelní soustavy a zákon o ochraně zemědělského půdního fondu znemožňovaly rozvoj malých sídel v tomto období (Sýkora 2002).

Po roce 1989 se očekávalo rychlé obnovení růstu hlavního města. Z důvodu nízké kupní síly obyvatel se ale tento trend začal pozvolna rozvíjet až v 2. polovině 90. let s rostoucími příjmy částí obyvatel a příznivou situací na trhu s hypotékami (Sýkora 2002). Suburbanizační proces ale neprobíhá pouze v zázemí hlavního města. Lze jej vysledovat v zázemí prakticky všech větších měst a ve větší míře se projevuje také v Českých Budějovicích, Pardubicích nebo Brně (Körner 2009). V Praze ale tento proces probíhá zdaleka nejintenzivněji.

Rozvoj v jednotlivých částech zázemí Prahy byl zprvu odlišný. Nová výstavba se rozvíjela zejména podél komunikací umožňujících spojení s centrem a u železničních tratí, v obcích s dobrým občanským vybavením a kvalitním okolním prostředím. Postupně se suburbanizace rozšiřuje i do méně atraktivních oblastí v blízkosti Prahy. Jedním z důležitých podnětů k posílení tohoto vývoje je otevření možnosti výstavby domu v zázemí města i středním příjmovým skupinám obyvatel (Ouředníček 2003).

V současnosti je u nás tento proces ve srovnání se Spojenými státy nebo západní Evropou teprve v počátcích a podle mého názoru u nás k takto dramatickému vývoji ani nedojde. Jak dlouho a jak intenzivně se budou zázemí českých měst rozšiřovat je ale těžké do budoucna odhadnout. Závisí to na mnoha ekonomických, ale i sociálních faktorech. Podle Cílka a Bašeho (2005) jsou důvodem středočeské suburbanizace zejména bytové problémy hlavního města. Stěhování obyvatel do zázemí považují za „útěk“ od problémů v Praze, a v případě přetrvávání poměrně příznivé ekonomické situace předpokládají další vývoj po vzoru měst západní Evropy. Také podle Hniličky (2005) tento rozvoj vzhledem k jeho nedávnému vzniku jen tak nepoleví. Osobně se však nejvíce přikláním k názoru Körnera (2009), který tvrdí, že současná vlna suburbanizace již vstupuje do své útlumové fáze a další rozvoj bude nyní orientován hlavně na vnitřní rozvoj měst a sídel v příměstských oblastech. Myslím si, že dnes si již obce uvědomují problémy způsobené neregulovaným rozvojem v 90. letech a snaží se omezovat výstavbu v souladu s kapacitami technické a sociální infrastruktury. Vzhledem k množství naplánovaných projektů je ale pravděpodobné, že příměstské obce ještě nějakou dobu porostou.

V důsledku suburbanizačního procesu dochází k řadě změn jak v sociálním, tak i ve fyzickém prostředí metropolitních regionů. Závažným problémem nové zástavby bývá

skutečnost, že je developery naplánována pouze k bydlení. Často zde chybí obchody, služby a další vybavenost, kterou novým obyvatelům musí poskytovat stávající obce (Hnilička 2005). Častým problémem je také nedostatek veřejných prostor a silná závislost lidí na automobilové dopravě (Sýkora 2010b). Nežádoucí dopady na rozvoj území se projevují zejména v případě, kdy nová zástavba územně nenavazuje na tu stávající, což pro obec znamená zvýšené náklady na správu území a novou infrastrukturu. Mimo jiné zde dochází též k oslabování soudržnosti obyvatel nové a původní části obce (Ouředníček 2011).

Nová výstavba často vytváří sociálně homogenní rezidenční zóny, které se značně odlišují od ostatních částí osídlení. Suburbanizace je procesem selektivním, což se projevuje preferencí obyvatelstva pro vybrané atraktivní lokality, ale také odlišným ekonomickým statusem a způsobem života přistěhovalých (Ouředníček 2002, Doležalová, Ouředníček 2006). Sociální diferenciaci obyvatel společně s rozmanitostí nabídky bydlení a dalšími faktory pak mohou vést až k segregaci obyvatel. Lokality nové bytové výstavby pro sociálně silnější obyvatele umožňují určitou separaci od nižších společenských vrstev a v extrémních případech vznikají až uzavřené komunity tzv. „gated communities“, které jsou fyzicky oddělené branou nebo závorou (Sýkora 2010a). Na druhou stranu Ouředníček (2011) upozorňuje na fakt, že tyto ohrazené areály jsou mnohem častěji než v suburbii spíše uvnitř měst. V původně venkovských obcích je ale toto poměrně nezvyklým jevem.

V zázemí měst tedy s příchodem obyvatel s odlišnou sociální a ekonomickou strukturou dochází k proměnám sociálního prostředí obcí. Stěhují se sem převážně mladé rodiny s dětmi a lidé ve středním věku odlišující se úrovní vzdělanosti, vyšší příjmů, způsobem bydlení, ale také životním stylem a názory (Puldová, Ouředníček 2006). Dochází zde ke změnám v socio-demografické struktuře obyvatel, které lze charakterizovat zvyšující se vzdělanostní úrovní a výrazným omlazením věkové struktury obyvatel. Nově přistěhovalí sem přinášejí také městský způsob života, který je často v kontrastu s venkovským životem původních obyvatel. Ti se většinou vyznačují nižší vzdělanostní úrovní, vyšším průměrným věkem a nižším sociálním statusem. Tyto odlišnosti ve struktuře původních obyvatel a novousedlíků pak mohou být překážkou nových obyvatel v integraci do života obce a mohou vést k určitému napětí mezi obyvateli (Puldová, Novák 2008). Bližší výzkumy však nepotvrzují, že by mezi těmito dvěma skupinami obyvatel převažovaly negativní vztahy (Puldová 2006). Nelze hovořit ale ani o opaku, podle Ouředníčka a Puldové (2009) se vzhledem ke krátkému trvání tohoto procesu dají tyto vztahy v mnoha lokalitách charakterizovat jako nevyvinuté. I přesto se autoři ve většině shodují, že proměna sociální struktury, ke které v obcích vlivem přílivu nových obyvatel dochází, s sebou přináší spíše pozitivní dopady pro fungování obce. Nově přichodící bývají mnohdy značným impulsem k určitému oživení života v obci a jejímu dalšímu rozvoji

(Puldová, Novák 2008). Dalším znakem, který je u této skupiny obyvatel sledován, je její zvýšená politická participace (Vobecká, Kostelecký 2007).

Dopady suburbanizace na sociální prostředí a sociálním klimatem v zázemí českých měst se zabývají např. Špačková (Puldová 2006, Puldová, Ouředníček 2006, Puldová, Novák 2008, Puldová, Jíchová 2011), Ouředníček (Ouředníček 2002, 2003, Ouředníček, Puldová 2009), Sýkora (2002), Galčanová a Vacková (2008), Potočný (2006) nebo Voslářová (Voslářová, Puldová 2010). Životním stylem v suburbii se zabývá např. Doležalová a Ouředníček (2006), Gondová (2004), Novák (2004) nebo Smolová (2009) a někteří autoři se věnují také změnám ve vzdělanostní struktuře v souvislosti se suburbanizačním procesem (např. Šnejdová 2006).

2.4 Důsledky demografického vývoje pro kapacity školských zařízení

V posledních letech dochází v obcích v zázemí velkých měst k výraznému populačnímu růstu. V souvislosti se zvýšením počtu obyvatel a specifickou strukturou přistěhovalých se zde proměňuje věková struktura obyvatel. Stěhují se sem zejména mladí lidé s malými dětmi nebo ti, kteří rodinu v blízké době plánují (Novák, Ouředníček 2011). Migrace těchto specifických věkových skupin obyvatel má poté přímý vliv na omlazení věkové struktury, snížení průměrného věku a zvýšení podílu dětské složky v populaci (Puldová, Ouředníček 2006). V souvislosti s větším zastoupením některých věkových skupin poté roste poptávka po určitém typu občanské vybavenosti (Puldová, Novák 2008). Stěžejním problémem řady obcí pražského zázemí je v současné době nedostatečná kapacita mateřských a základních škol (Ouředníček 2011).

V České republice došlo po roce 1989 k výrazným změnám v demografickém chování obyvatel souvisejícím zejména s druhým demografickým přechodem. Nejvýraznější jsou změny ve vývoji plodnosti, která má dopad na budoucí vývoj celkového počtu obyvatel. Úhrnná plodnost v 90. letech prudce klesala. Své minimum zaznamenala v roce 1999, od tohoto roku již počet narozených dětí opět stoupá. Tento růst je způsobený tím, že silné populační ročníky ze 70. let dosáhly věku nejvyšší plodnosti a své první dítě porodila i část žen, které založení rodiny odkládaly do pozdějšího věku (Rychtaříková 2007).

Migrační přírůstky způsobené procesem suburbanizace současně s rostoucí porodností mají tedy zásadní vliv na vývoj počtu dětí v zázemí měst a silné zastoupení dětské složky obyvatel má poté určité dopady na dané území. V současnosti je nejzávažnějším problémem kapacita mateřských škol v obcích v blízkém zázemí Prahy (Puldová, Ouředníček 2011). Podle Szentesiové (2009) mateřské školy zcela chybí v některých městských částech v blízkosti hranic města, ačkoli počet obyvatel těchto částí by jejich existenci opodstatňoval. Řada obcí pražského zázemí řeší též kapacitní problémy základních škol a jsou nuceny odmítat žáky s trvalým

bydlištěm v jiné obci. Vzhledem k nižšímu počtu přistěhovaných dětí ve věku povinné školní docházky je situace týkající se kapacit základních škol zatím o něco příznivější. Postupem času ale budou problémy sílit s tím, jak se nejsilnější populační ročníky budou dostávat do tohoto věku (Puldrová, Ouředníček 2011). Vzhledem k tomu, že obce mají ze zákona povinnost zajistit pro své obyvatele povinnou školní docházku, bude tento stav znamenat vyšší výdaje z jejich rozpočtů, ať už v souvislosti s výstavbou nové školy nebo placením jiným obcím za poskytování školní docházky v jejich škole. Chybějící nebo nedostatečná základní školská vybavenost navíc znamená nižší kvalitu bydlení v obci (Ouředníček 2011).

Nadprůměrné zastoupení určitých věkových skupin ale může mít důsledky pro obec i do budoucna. Specifická věková struktura bude suburbia provázet i nadále a postupně se tak bude měnit poptávka po určitém typu sociální vybavenosti obce (Ouředníček 2011, Puldrová, Novák 2008). Obec by tedy měla dobře zvážit, zda je právě výstavba nové školy tím nejlepším řešením a popřípadě promyslet možné využití objektu do budoucna (Puldrová, Novák 2008). Tento efekt dočasně zvýšené poptávky po školských zařízeních známe již z minulosti, z období rozvoje velkých pražských sídlišť, která se dnes potýkají se stárnutím populace a odlivem obyvatel a školy se zde ruší (Ouředníček, Puldrová 2009).

Mnohdy ale obce nemohou o výstavbě nové školy vůbec uvažovat, a to z důvodu nedostatečných finančních prostředků obecního rozpočtu. Samotné provozování mateřských a základních škol je pro obec určitou zátěží a k jejich případnému rozšíření je potřeba dostatečných finančních zdrojů (Fajmon 2002). Přitom jedním z důvodů omezených finančních rozpočtů jsou sami obyvatelé obcí, kteří zde nejsou přihlášení k trvalému bydlišti. Svoji obec tak připravují nejen o daňové příjmy, které tvoří přibližně polovinu příjmů rozpočtu (Macešková 2008), ale představují také zátěž v podobě výdajů na veřejné služby, které využívají všichni obyvatelé bez ohledu na to, kde jsou přihlášení k trvalému bydlišti. V neposlední řadě připravují obec o možnost čerpání investičních prostředků pro rozvoj obce z vyšších úrovní dotačních titulů (Zima 2011a). Ouředníček a Macešková (2008) přitom odhadují, že 20–30% obyvatel některých subúrbánních obcí zde není hlášeno k trvalému bydlišti. Obce tedy vzhledem k tomu, že k donucení obyvatel k přihlášení se k trvalému bydlišti nemá žádné oficiální pravomoci, přichází o nemalé příjmy do obecní pokladny. Určitým donucovacím prostředkem k přihlášení obyvatel může být přijetí určitých pravidel v obci – např. do mateřské školky budou přijímáni pouze děti rodičů, kteří mají v obci trvalé bydliště (Macešková, Ouředníček 2011). V případě základních škol už toto pravidlo nelze použít, poněvadž škola má za povinnost přijmout všechny uchazeče o studium v souladu se svou kapacitou bez ohledu na trvalé bydliště (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Demografickým vývojem v subúrbíích a problémem nedostatečné sociální infrastruktury se u nás zabývá Špačková (Puldrová, Novák 2008, Puldrová, Jíchová 2011, Puldrová, Ouředníček

2011), Ouředníček (2011) nebo Piskáčková (2008, 2010), která v souvislosti s tímto tématem napsala diplomovou práci zaměřenou na perspektivní vývoj využití kapacit základního školství.

2.5 Legislativní předpisy v oblasti školství

Právní vztahy týkající se předškolního a základního vzdělávání a mimo jiné také působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství v České republice upravuje Školský zákon, který je v platnosti od roku 2005. V této kapitole se zabývám jen některými jeho částmi, které úzce souvisí s tématem mé práce a slouží tedy k osvětlení některých souvislostí.

Školní docházka je povinná po dobu devíti školních let. „Žák ji plní v základní škole zřízené obcí nebo svazkem obcí se sídlem ve školském obvodu, v němž má žák místo trvalého pobytu (dále jen „spádová škola“), pokud zákonný zástupce nezvolí pro žáka jinou než spádovou školu.“ (Zákon č. 561/2004 Sb.). Obec je tedy povinna zajistit podmínky pro plnění povinné školní docházky dětí s místem trvalého pobytu na jejím území. Za tímto účelem obec buď zřídí základní školu, nebo zajistí plnění povinné školní docházky v základní škole zřizované jinou obcí nebo svazkem obcí (Zákon č. 561/2004 Sb.). Zajištění školní docházky v jiné obci znamená ale pro obec určitý finanční závazek. „Jestliže žák plní povinnou školní docházku ve škole zřízené jinou obcí, je obec, ve které má žák místo trvalého pobytu, povinna hradit obci, která školu zřídila, neinvestiční výdaje této školy připadající na jednoho jejího žáka, pokud se dotčené obce nedohodnou jinak. Tyto výdaje nemusí obec hradit, jestliže zřizuje školu, ve které má žák zajištěny podmínky pro plnění povinné školní docházky nebo je smluvní stranou dohody několika obcí o vytvoření společného školského obvodu jedné nebo více základních škol zřizovaných některou z těchto obcí, pokud má žák v této škole zajištěny podmínky pro plnění povinné školní docházky.“ (Zákon č. 561/2004 Sb.)

O přijímání dětí k základnímu vzdělávání rozhoduje ředitel školy. V souladu s právem na svobodnou volbu školy, je zcela na rozhodnutí zákonných zástupců dítěte, zda pro něj zvolí spádovou školu či jinou základní školu dle vlastního výběru. Současně ale školský zákon stanovuje, že „ředitel spádové školy je povinen přednostně přijmout žáky s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu, a to do výše povoleného počtu žáků uvedené ve školském rejstříku.“ (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Co se týká financování školských zařízení, tak značné prostředky do obcí plynou ze státního rozpočtu. Tyto prostředky jsou poskytovány podle skutečného počtu dětí ve škole (nejvýše však do výše povoleného počtu dětí uvedeného ve školském rejstříku). Na jaký účel tyto prostředky směřují je podrobně popsáno v §160 odst. 1 (Zákon č. 561/2004 Sb.). Finanční prostředky nad rozsah prostředků státního rozpočtu jsou poté hrazeny zejména z prostředků zřizovatele, popřípadě z dalších zdrojů: „v případě, že školský obvod přesahuje území jedné obce,

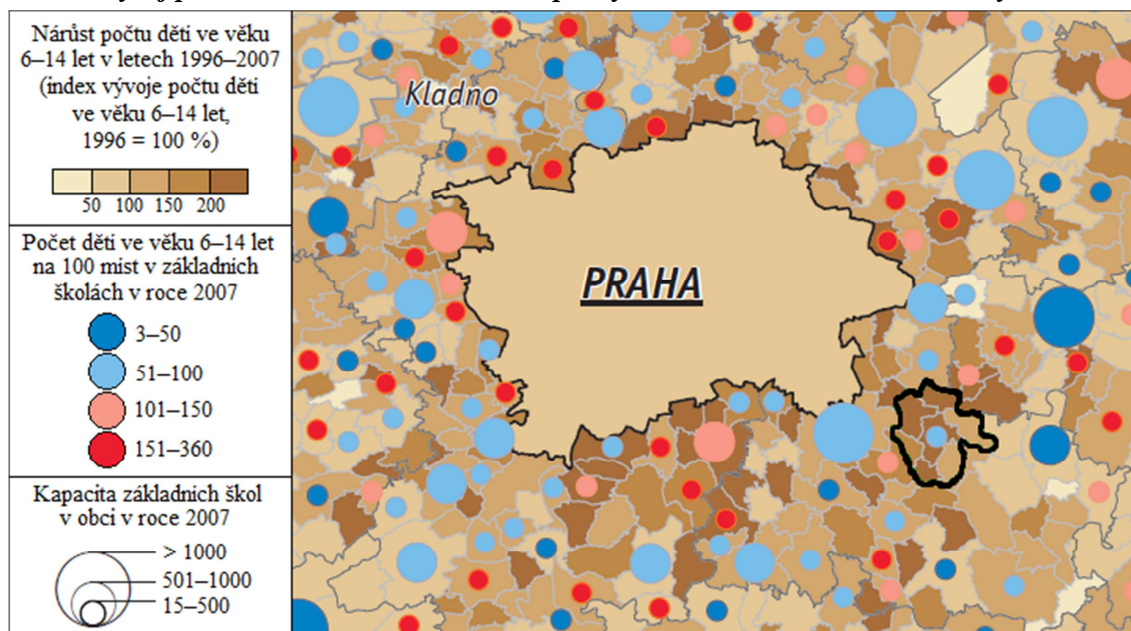
zabezpečují výdaje základní školy v tomto školském obvodu a školských zařízení jí sloužících dotčené obce poměrně podle počtu žáků s místem trvalého pobytu v jednotlivých obcích, nedojde-li mezi obcemi k jiné dohodě.“ (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Školský zákon upravuje také předpisy platné pro předškolní vzdělávání, které se organizuje pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let (Zákon č. 561/2004 Sb.). Docházka do mateřských škol není povinná, ve školním roce 2008/2009 ji ale navštěvovalo kolem 77% tříletých, 89% čtyřletých a 93% pětiletých dětí (Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě 2009). Kritéria stanovuje a o přijetí dítěte rozhoduje ředitel mateřské školy (Zákon č. 561/2004 Sb.). Přednostně ale musí přijmout děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, pro které je obec povinna místo ve školce zajistit. Děti, které v posledním ročníku mateřské školy dovrší šesti let, ji navštěvují bezplatně. „Pokud nelze dítě v posledním roce před zahájením povinné školní docházky přijmout z kapacitních důvodů, zajistí obec, v níž má dítě místo trvalého pobytu, zařazení dítěte do jiné mateřské školy.“ (Zákon č. 561/2004 Sb.). V případě zajištění předškolního vzdělávání v mateřské škole zřizované jinou obcí je obec povinna za každé dítě s místem trvalého pobytu na jejím území, které navštěvuje mateřskou školu zřízenou jinou obcí, hradit této obci neinvestiční výdaje připadající na jedno dítě této školy, pokud se dotčené obce nedohodnou jinak (stejně jako je tomu v případě základních škol) (Zákon č. 561/2004 Sb.).

3. Metodika a zdroje dat

Následující kapitola se zabývá jednak zdroji a kvalitou dat, které jsem použila k analýze demografického vývoje v zázemí Prahy a ve zkoumané skupině obcí, ale také metodikou rozhovorů, které jsem realizovala v rámci této práce. Pro výzkum dopadů suburbanizace na demografický vývoj a na zvyšující se poptávku po školských zařízeních v zázemí Prahy jsem zvolila skupinu sedmi obcí z okresu Praha-východ. Jsou jimi Mukařov (obecní části Mukařov, Srbín a Žernovka), Tehovec, Svojetice, Louňovice, Babice, Doubek a Štíhllice. Právě v těchto obcích došlo v posledních letech k výraznému nárůstu počtu dětí (obr. 1), ale nachází se zde pouze jedna základní a tři mateřské školy.

Obr. 1: Vývoj počtu dětí ve věku 6–14 let a kapacity základních škol v zázemí Prahy

Zdroj: Puldová, Ouředníček, 2011 a vlastní úpravy.

V analýze demografického vývoje vybraných obcí jsem se zaměřila na vývoj počtu obyvatel, jejich věkovou strukturu, přirozený a migrační přírůstek a věkovou strukturu přistěhovalých obyvatel. Právě tyto ukazatele odlišují populační vývoj obcí pražského zázemí od vývoje v ostatních oblastech a mají přímý vliv na zvyšující se poptávku po školských zařízeních ve vybraných obcích. V kapitole zabývající se kapacitami školských zařízení poté dále sleduji vývoj dětské složky obyvatel, a to v souvislosti s kapacitami mateřských a základních škol.

Pro analýzu sledovaného území jsem použila data Českého statistického úřadu, konkrétně databázi demografických údajů za obce ČR (ČSÚ 2011), ze které jsem čerpala údaje o počtu obyvatel, přirozeném přírůstku a počtu přistěhovalých a vystěhovalých obyvatel. Data jsou

v této databázi dostupná za roky 1971–2010, což plně postačuje pro potřeby mé práce. Vývoj demografických ukazatelů za obce analyzuji od roku 1992, kdy byl suburbanizační proces pražského regionu v naprostých počátcích. Od tohoto roku se také již neměnilo administrativní vymezení žádné z vybraných obcí a data jsou tedy srovnatelná. Dále jsem využila data o počtech dokončených bytů v letech 1997–2008 (ČSÚ 2009), věkovou strukturu obyvatel jednotlivých obcí v letech 2000–2011 (ČSÚ 2011) a věkovou strukturu přistěhovalých obyvatel v letech 1998–2007 (ČSÚ 2008). Tato data mi byla poskytnuta z interní databáze Českého statistického úřadu, pouze nejnovější věkové struktury za jednotlivé obce jsem získala z pracoviště Českého statistického úřadu pro Středočeský kraj.

Z důvodu poměrně malé velikosti většiny zkoumaných obcí sestrojuji některé ukazatele za celý region dohromady a pro lepší zasazení do kontextu demografického vývoje větších územních celků, srovnávám tento soubor obcí s okresem Praha-východ, Středočeským krajem a hl. m. Prahou, ale i s průměrnou hodnotou daného ukazatele za celou Českou republiku.

Pro zasazení do celkového kontextu vkládám do této práce také samostatnou kapitolu zabývající se dopady suburbanizace na demografický vývoj celého pražského zázemí. Pražským zázemím rozumím okresy Praha-východ a Praha-západ. Data pro tuto analýzu jsem čerpala opět z Českého statistického úřadu. Konkrétně se jedná o údaje z Pohybu obyvatelstva za roky 1990–2002 (ČSÚ 2003) a Demografické ročenky ČR za roky 2003–2009 (ČSÚ 2010).

V rámci výzkumu jsem provedla pět řízených rozhovorů, a to s představiteli čtyř obcí ve vybraném regionu (Mukařov, Louňovice, Svojetice a Tehovec) a ředitelkou základní školy v Mukařově. Ve zbytku zkoumaných obcí se mi tento rozhovor bohužel nepodařilo uskutečnit. Hlavním cílem rozhovorů se zástupci obcí bylo zjistit, jak obce postupují při poskytování povinné školní docházky pro „své“ děti a jak řeší případné nedostatečné kapacity školských zařízení. Tyto rozhovory jsem dělala převážně v obcích, které nemají vlastní základní školu, některé mají pouze školu mateřskou. Základní škola se nachází pouze v obci Mukařov. V jednotlivých obcích proto předpokládám rozdílný přístup k této problematice. Na základě toho se mírně liší i struktura pokládaných otázek v Mukařově a ostatních obcích.

Otázky rozhovorů s představiteli obcí jsem rozdělila do čtyř okruhů. V rámci prvního okruhu jsem zjišťovala informovanost obce a zájem o její demografický vývoj, zda při rozhodování o dalším rozšiřování obce hraje kapacita školských zařízení určitou roli a zda je případně důvodem omezování další výstavby. Otázky druhého okruhu byly zaměřeny na současnou situaci školství v obci, zda jsou kapacity mateřských a základních škol v současnosti dostatečné nebo obce již nemají kam děti umístit. Zajímala jsem se také o to, jaká jsou kritéria pro přijetí do místních škol a školek. V rámci třetího okruhu jsem se dotazovala na budoucí vývoj v obcích, jak budou jednotlivé obce postupovat ve chvíli, kdy kapacity školských zařízení již nebudou stačit a zda plánují výstavbu nové nebo rozšíření stávající mateřské nebo základní

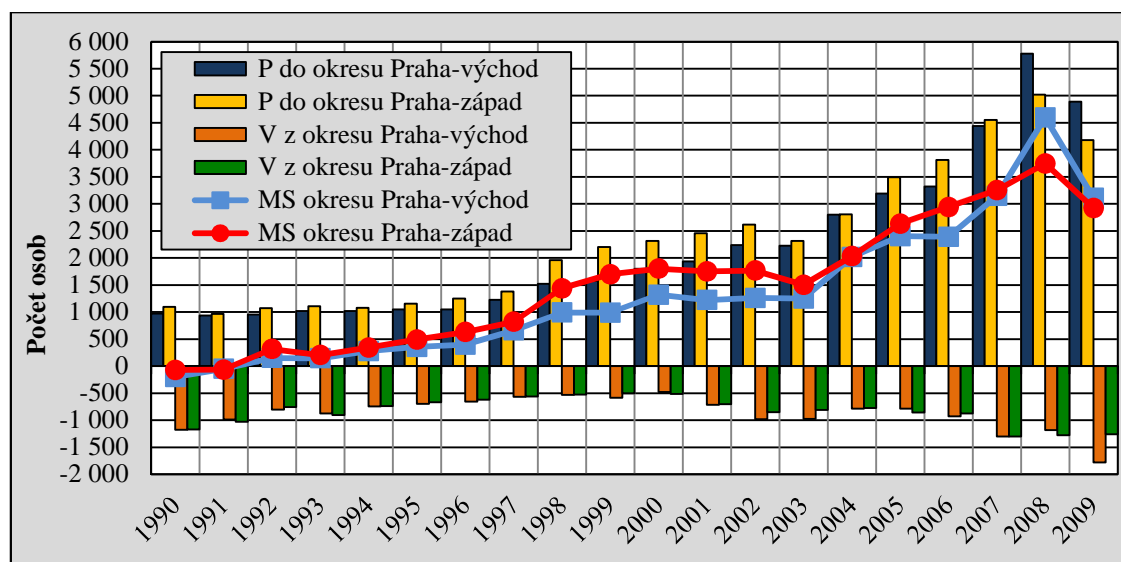
školy. Poslední okruh otázek se týká financování školství a otázky hlášení obyvatel k trvalému bydlišti v obci. Mimo jiné jsem zjišťovala, zda může být zavedení pravidla o přijímání dětí do základní nebo mateřské školy pouze s trvalým bydlištěm v obci určitým mechanismem, jak donutit obyvatele k tomuto kroku. V rozhovoru s ředitelkou základní školy v Mukařově, byly zjišťovány informace týkající se zejména vývoje kapacity školy, její současné naplněnosti a nastavování kritérií k přijetí žáků.

4. Suburbanizace v zázemí Prahy

Důvodem výrazného nárůstu počtu obyvatel, ke kterému v zázemí Prahy dochází již od 90. let je suburbanizační proces, tedy migrace lidí za hranice hlavního města. V menší míře se na populačním růstu a zejména pak na růstu počtu dětí podílí také úroveň porodnosti, která v současnosti stoupá v celé České republice. V zázemí Prahy je tento nárůst ještě umocněn vyšším počtem mladých rodin (tedy vyšším počtem žen v reprodukčním věku). Z tohoto důvodu nebyl pokles počtu narozených dětí v 90. letech v zázemí Prahy tak výrazný a nezaznamenáváme zde tedy výrazně slabé ročníky z 90. let jako v Praze (Piskáčková 2010). Počet dětí v předškolním a školním věku je zde nadprůměrně vysoký a vzhledem k vysoké porodnosti stále roste.

I přes určitý vliv přirozené změny platí, že větší dopad na demografický vývoj předměstských oblastí má migrace. Migrační saldo, které bylo v 90. letech jen mírně ziskové, zaznamenalo v posledních letech prudký nárůst (Müller 2009). Tak jako v rámci celé republiky dochází ke změnám i v jednotlivých regionech. V pražském městském regionu dochází v souvislosti se suburbanizačním procesem již přes deset let k vystěhovávání lidí z centra města a jejich přílivu do příměstských oblastí (Ouředníček, Sýkora 2002).

Graf 1: Migrace mezi hl. m. Prahou a jejím zázemím (okresy Praha-východ a Praha-západ), 1990–2009

Poznámka: P – přistěhovaní, V – vystěhovaní, MS – migrační saldo.

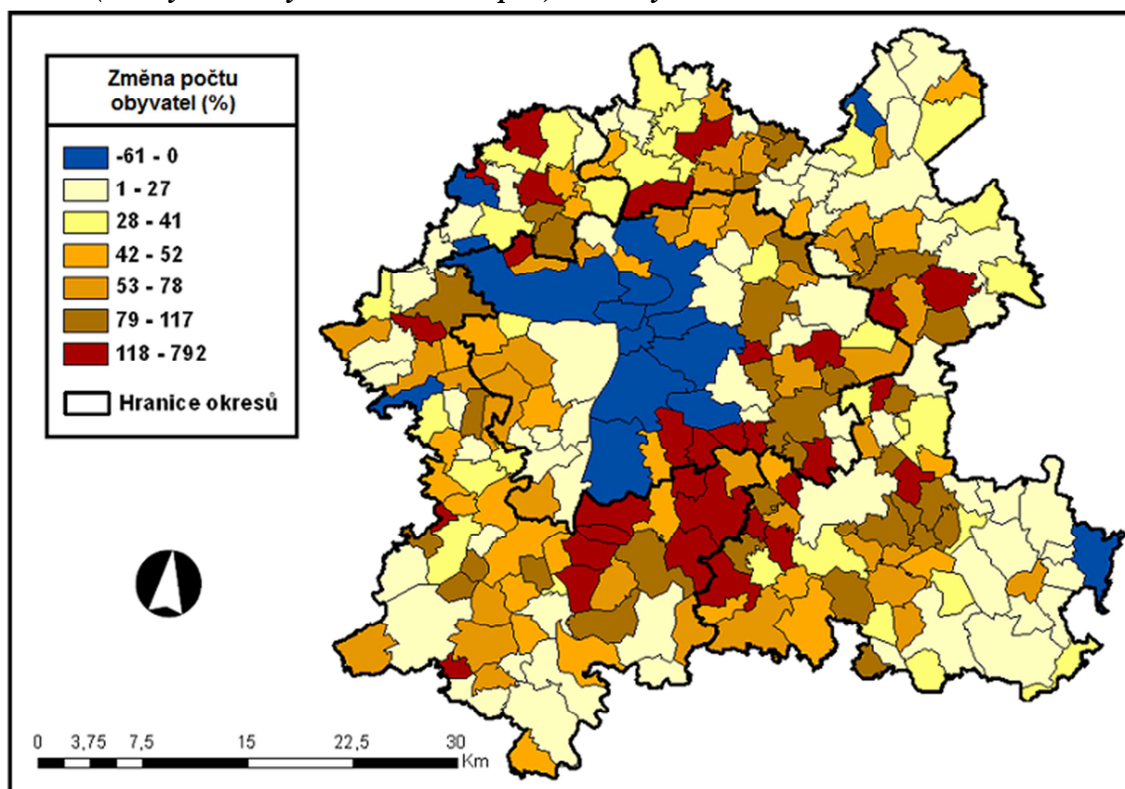
Zdroj: ČSÚ, 2010.

Pražské zázemí, tedy okresy Praha-východ a Praha-západ, vykazují kladné migrační saldo s Prahou již od roku 1992 (graf 1). V 90. letech dochází k nárůstu počtu přistěhovaných z Prahy do zázemí, zatímco v opačném směru migrace klesá (Perlín 2002). Výraznější nárůst počtu přistěhovaných v pražském zázemí byl zaznamenán až na počátku nového století. Počet obyvatel

v zázemí mezi lety 2004 a 2009 vzrostl o více než 50 000 osob. Téměř po celé sledované období byl větší počet přistěhovalých zaznamenáván v okrese Praha-západ, až v roce 2008 se tento trend otočil (graf 1).

Rozdíly ve vývoji počtu obyvatel jsou patrné také na úrovni obcí a pražských městských částí. K největšímu nárůstu počtu obyvatel v rámci pražského městského regionu došlo v blízkosti administrativní hranice hlavního města (obr. 2). Mezi lety 1993 a 2010 nejvíce populačně narostla oblast jižního zázemí Prahy, největší úbytky jsou naopak viditelné v jádrových oblastech města.

Obr. 2: Index vývoje počtu obyvatel v městských částech hl. m. Prahy a v obcích pražského zázemí (okresy Praha-východ a Praha-západ) mezi lety 1991 a 2010

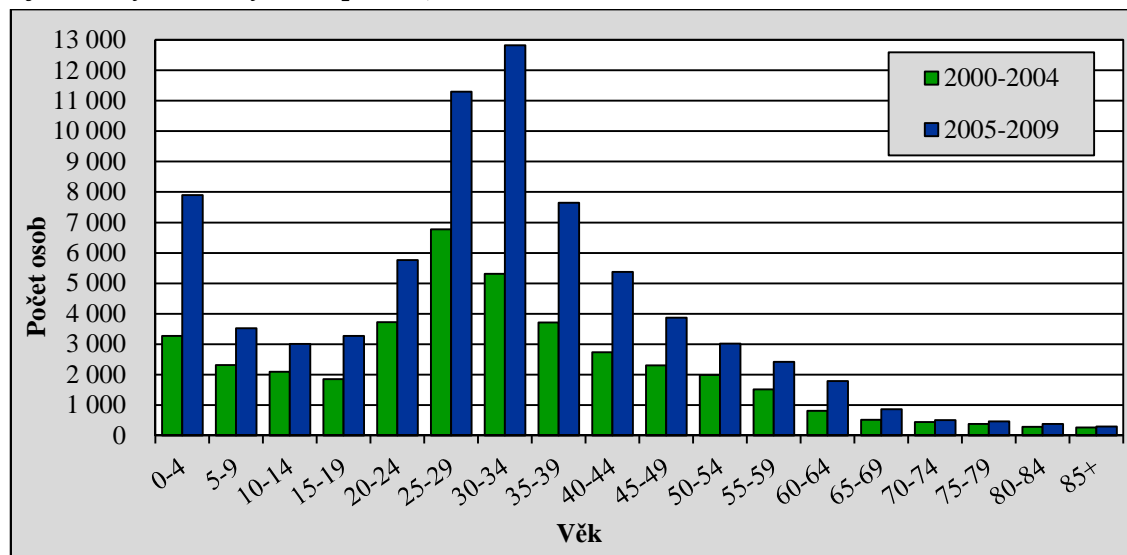

Zdroj: ČSÚ, 2011.

Jak již bylo zmíněno výše, suburbanizace výrazně přispívá k proměně věkové struktury obyvatel v zázemí Prahy. Mezi přistěhovalými do okresů Praha-východ a Praha-západ jsou nejvíce zastoupeny skupiny obyvatel do 4 let a od 25 do 39 let (graf 2), přičemž v období mezi lety 2005 a 2009 byl trend přílivu těchto věkových skupin ještě silnější. Celkově se v tomto období do zázemí Prahy přistěhovalo téměř dvakrát více lidí než mezi lety 2000 a 2004. Zejména migrace určitých věkových skupin a následná vyšší úroveň porodnosti mají zásadní vliv na vývoj podílu dětské složky v populaci pražského zázemí. Ten je ve srovnání s celorepublikovým průměrem velmi vysoký. Podíl dětí v populaci v zázemí Prahy je přibližně

18%, zatímco ve Středočeském kraji 15,6%, v hl. m. Praze necelých 13% a v celé České republice něco přes 14% (viz Příloha 1).

Graf 2: Počet přistěhovalých do zázemí Prahy (okresy Praha-východ a Praha-západ) v jednotlivých věkových skupinách, 2000–2004 a 2005–2009

Zdroj: ČSÚ, 2010.

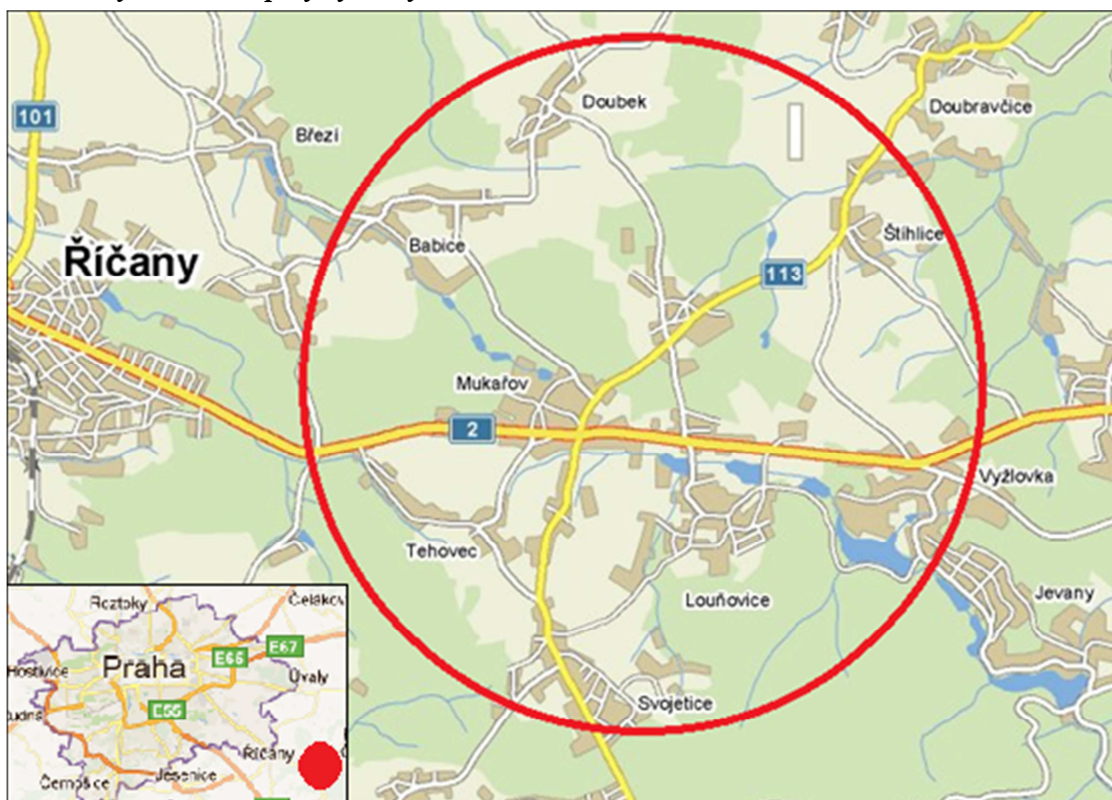
5. Dopady suburbanizace na kapacity školských zařízení ve vybraných obcích

Hlavní část mé práce je věnována demografickému vývoji ve skupině vybraných obcí a jeho dopadům na kapacity místních školských zařízení. Po krátkém popisu zkoumaných obcí se v další kapitole zabývám analýzou demografického vývoje, zejména se zaměřením na vývoj dětské složky populace. Následující podkapitola obsahuje základní informace o základním a mateřském školství v této oblasti a celá část práce je uzavřena podkapitolou věnující se strategii jednotlivých obcí v řešení problému kapacit školských zařízení: v této podkapitole čerpám převážně z rozhovorů, které jsem v rámci práce provedla ve čtyřech obcích ze sledovaného území.

5.1 Charakteristika zkoumaných obcí

Skupina sedmi vybraných obcí se nachází v blízkosti města Říčany v okrese Praha-východ, nedaleko od jihovýchodní hranice Prahy. Jedná se o oblast s atraktivním přírodním prostředím v blízkosti lesů a v posledních letech je zde zaznamenán zvýšený zájem o trvalé ale i sezónní bydlení.

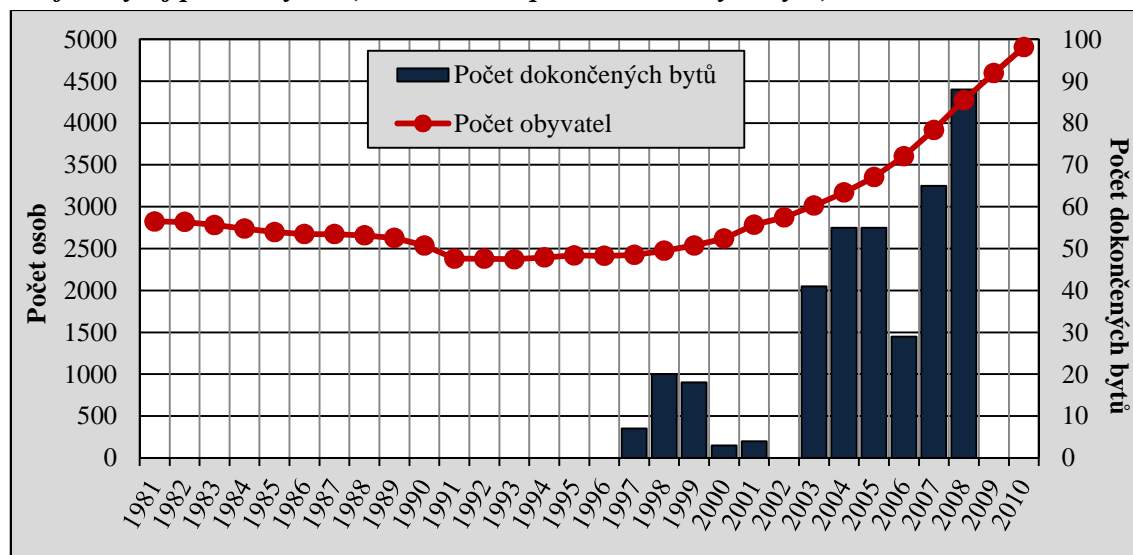
Obr. 3: Vymezení skupiny vybraných obcí

Zdroj: <http://www.mapy.cz/>, <http://maps.google.cz/>.

Výhodou celého regionu je bezesporu také bezprostřední blízkost Prahy. Obcí Mukařov prochází silnice první třídy Praha – Kutná Hora. Jednotlivé obce jsou s hlavním městem spojeny také několika příměstskými linkami pražské integrované dopravy, nejbližší železniční stanice je v Říčanech nebo Mnichovicích. K 1. 1. 2011 žilo v těchto obcích celkem 5 074 obyvatel (ČSÚ 2011), kteří jsou zde hlášeni k trvalému pobytu, a mezi lety 1997–2008 zde bylo postaveno 385 bytových jednotek (ČSÚ 2009).

Graf 3: Vývoj počtu obyvatel, 1981–2010 a počet dokončených bytů, 1997–2008

Poznámka: Data za bytovou výstavbu dostupná pouze v letech 1997–2008.

Zdroj: ČSÚ, 2011.

Od 90. let dochází ve všech obcích k rozšiřování výstavby a přílivu nových obyvatel. Toto rozpínání obcí nebylo zpočátku nijak regulováno a k omezování dochází až v posledních letech zejména z důvodu nedostatečné vybavenosti obcí (Zima 2011b). Obce si ale některé možné dopady dalšího rozšiřování uvědomily příliš pozdě a již teď jim schází řada služeb. Vzhledem k množství rozestavěných projektů lze očekávat, že růst počtu obyvatel se v tomto regionu bude i v příštích letech zvyšovat.

Obr. 4: Nová výstavba rodinných a řadových domů v obecní části Srbín a starý bytový dům v obci Mukařov

Zdroj: Autorka bakalářské práce.

V celé oblasti převažuje individuální výstavba rodinných nebo řadových domů, v Mukařově se nacházejí také 3 bytové domy. Značná část území je zastavěna rekreačními objekty, např. v Doubku tvoří tyto chaty téměř polovinu veškeré výstavby. V posledních letech jsou ale stále častěji proměňovány na objekty k trvalému bydlení.

V rozvoji občanské vybavenosti se jednotlivé obce velmi liší. Nejlépe vybavena je obec Mukařov, nachází se zde základní a mateřská škola, mateřské centrum, zdravotnické zařízení, pošta, několik obchodů a restaurací, knihovna, hasiči a další služby. Oproti tomu menší obce v okolí Mukařova již příliš dobrou vybaveností nedisponují a jejich obyvatelé dojíždí za službami buď právě do Mukařova, Říčana nebo do Prahy. Také vybavenost školskými zařízeními s ohledem na populační velikosti obcí není zcela vyhovující. Základní školu má pouze obec Mukařov, mateřské školy se nacházejí v Mukařově, Louňovicích a Svojeticích. Brzy bude mít vlastní mateřskou školu také Tehovec, kde je toto zařízení ve výstavbě.

5.2 Analýza demografického vývoje

Cílem této kapitoly je popsat určitá specifika demografického vývoje ve skupině vybraných obcí. Zaměřuji se zde zejména na vývoj počtu obyvatel, jejich věkovou strukturu a migrační přírůstky dané oblasti. Ve všech obcích bydlelo k 1. 1. 2011 5 074 obyvatel, což je více než dvojnásobek počtu obyvatel z roku 1992. K populačnímu růstu mezi lety 1992 a 2010 došlo ve všech sledovaných obcích (tab. 1). Největší nárůst proběhl v Babicích, kde se ve zmíněném období počet obyvatel téměř zečtyřnásobil.

V 90. letech byl populační růst těchto obcí velmi mírný a v některých dokonce počet obyvatel klesal (Babice, Doubek, Louňovice). Prudší nárůst nastal až po roce 2002 spolu s růstem počtu dokončených bytů v této oblasti. Přestože sledované území obsahuje i obce, kde nárůst počtu obyvatel nebyl nijak výrazný (Štíhllice), tempo populačního růstu zde

několikanásobně převyšuje průměrný nárůst celého okresu Praha-východ nebo Středočeského kraje, ve kterém se tyto obce nacházejí (viz Příloha 3).

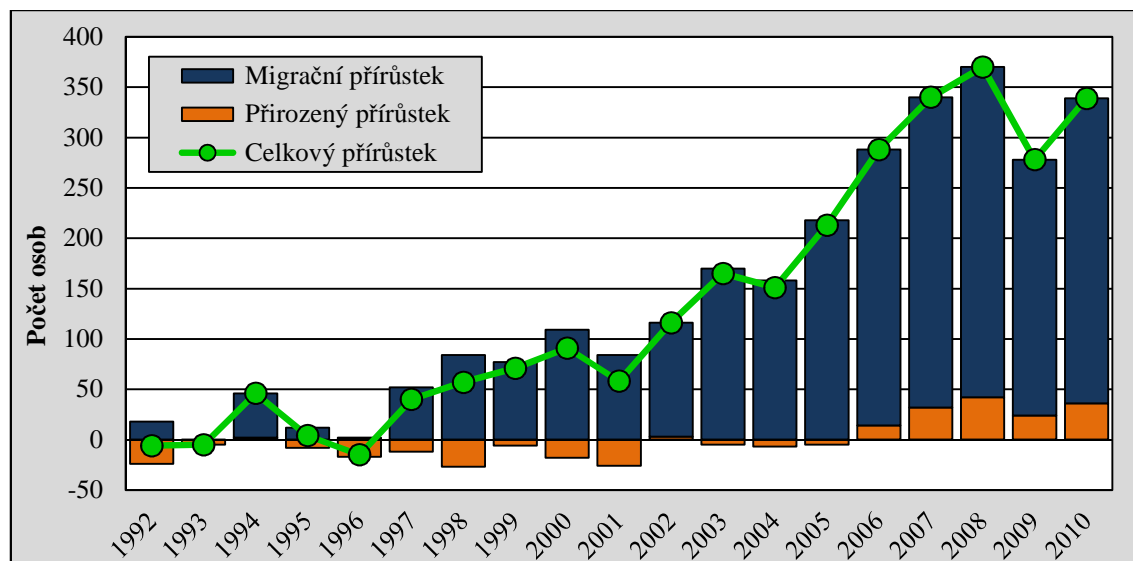
Tab. 1: Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých obcích a index vývoje, 1992–2010

Obec	1992	1995	1998	2001	2004	2007	2010	Index vývoje 1992–2010	Počet dokončených bytů 1997–2008
Mukařov	1 007	1 081	1 141	1 209	1 343	1 641	2 004	199,0	169
Louňovice	376	366	374	415	551	695	861	229,0	110
Svojetice	340	341	369	428	505	637	708	208,2	57
Babice	178	156	142	280	303	430	700	393,3	17
Tehovec	211	215	224	211	239	330	423	200,5	27
Doubek	157	150	144	158	176	221	236	150,3	5
Štíhllice	106	111	108	113	129	133	142	134,0	0
Celkem	2 375	2 420	2 502	2 814	3 246	4 087	5 074	213,6	385

Zdroj: ČSÚ, 2011 a vlastní výpočty.

V posledních několika letech (s maximem v roce 2008) byl v této skupině obcí zaznamenán největší celkový přírůstek obyvatel: jak migrační, tak i přirozenou měnou. Ačkoli v celém regionu dochází k postupnému zvyšování počtu narozených (viz Příloha 4), několikanásobně větší význam na celkovém přírůstku těchto obcí má jeho migrační složka (graf 4). Vzhledem k tomu, že migrační přírůstek se pohybuje po celé období v kladných hodnotách, k poklesu počtu obyvatel v polovině 90. let docházelo přirozenou měnou. V souvislosti s poměrně starou věkovou strukturou obyvatel zde počet zemřelých v tomto období převyšuje počet narozených. Záporný přirozený přírůstek (až na výjimky v letech 1994 a 2002) zde přetrvává do roku 2005. Od roku 2006 je v důsledku velkého navýšení počtu narozených již trvale kladný a vzhledem ke k poměrně nízkému podílu postproduktivní složky obyvatel lze kladné hodnoty přirozeného přírůstku očekávat i do budoucna (viz Příloha 5).

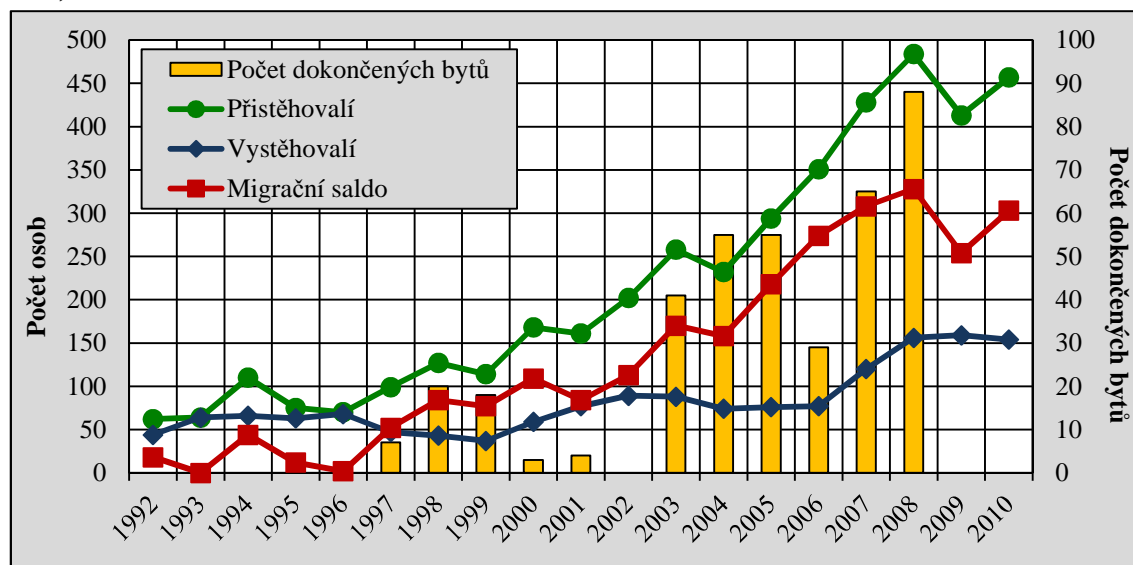
Graf 4: Přirozený, migrační a celkový přírůstek obyvatel ve skupině vybraných obcí, 1992–2010

Zdroj: ČSÚ, 2011 a vlastní výpočty.

Stejně jako celkový přírůstek obyvatel, roste v této oblasti i migrační saldo. Počet přistěhovalých do vybraného regionu výrazně stoupá od počátku tohoto století, společně s počtem nově dokončených bytů (graf 5). První vlna vyššího počtu dokončených bytů probíhala v druhé polovině 90. let. K rozšiřování výstavby docházelo v těchto letech zejména v Mukařově, Louňovicích, Svojeticích a Babicích. Vyšší počty nově postavených bytů jsou poté zaznamenávány až od roku 2003. Za celé období došlo k největší výstavbě v obcích Mukařov a Louňovice. V těchto obcích přibýlo 279 bytů z celkového počtu 385 nových bytů v celé oblasti.

Graf 5: Vývoj počtu přistěhovalých, vystěhovalých a migračního salda ve skupině vybraných obcí, 1992–2010

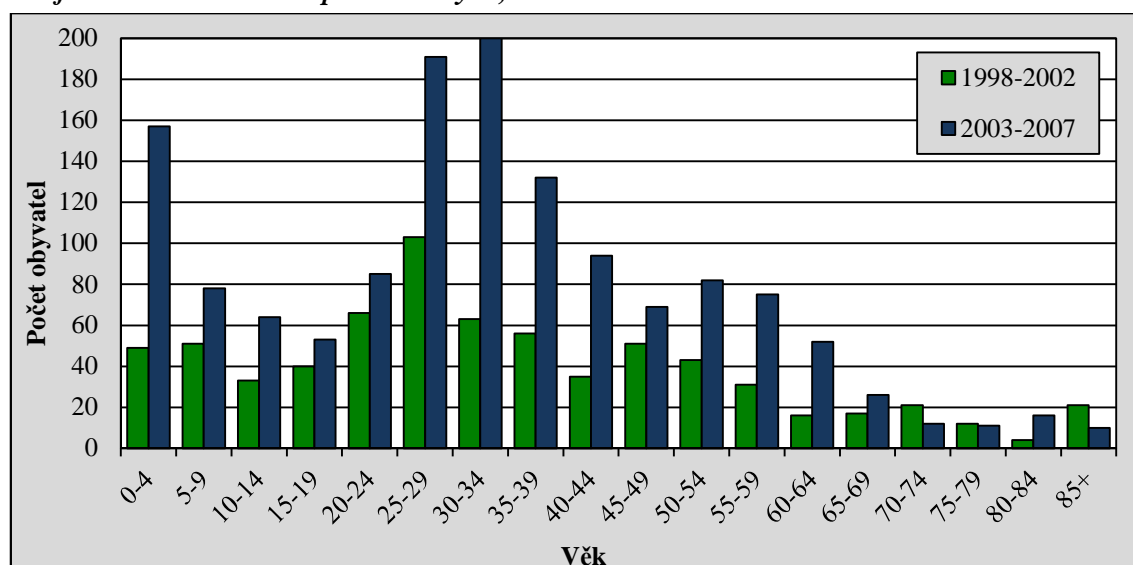
Poznámka: Data za bytovou výstavbu dostupná pouze v letech 1997–2008.

Zdroj: ČSÚ, 2011 a vlastní výpočty.

V tomto období současně dochází také k mírnému nárůstu počtu vystěhovalých, jež se v posledních letech pohybuje okolo 150 osob ročně. Růst počtu vystěhovalých ze suburbánních lokalit v posledních letech není nic výjimečného a dochází k němu například i v blízkých Říčanech (Kopečná, Špačková 2011). Vyšší počet vystěhovalých souvisí také s růstem počtu obyvatel ve sledované oblasti. Zatímco počet vystěhovalých osob je v posledních letech výrazně vyšší než v celém sledovaném období, hodnota hrubé míry vystěhování dosahuje v roce 2010 stejných hodnot jako v letech 2002 a 1996 (viz Příloha 6). Podle místostarosty obce Mukařov opouští obec v současnosti lidé, kteří se sem přistěhovali mezi prvními v 90. letech a následně zjistili, že bydlení zde není takové, jak si představovali. Většinou se proto vrací zpět do hlavního města (Zima 2011b). Může se ale jednat také o dospělé děti z těchto rodin. Počty vystěhovalých jsou ale stále několikanásobně převyšovány přistěhovalými obyvateli a migrační saldo tak v posledních letech výrazně roste.

Vlivem specifické struktury přistěhovalých se zde podobně jako celém pražském zázemí významně proměňuje věková struktura sledovaných obcí. Mezi přistěhovalými jsou nejvíce zastoupeni mladí lidé s malými dětmi (graf 6). Mezi sledovanými obdobími 1998–2002 a 2003–2007 jsou ale ve struktuře migrantů určité rozdíly. Mezi roky 1998 a 2002 byly nejvíce zastoupeny skupiny 20–24 a 25–29 let. Mezi roky 2003 a 2007 poté nejvíce narostly věkové skupiny 0–4, 25–29 a 30–34 let. Je zde tedy viditelný určitý věkový posun a silný nárůst nejmladší věkové skupiny. Obecně lze tedy říci, že zatímco mezi lety 1998 a 2002 tvořili hlavní skupinu přistěhovalých mladí lidé, kteří založení rodiny teprve plánují, v pozdějším období se mezi přistěhovalými zvýšil počet rodin nebo párů okolo třiceti let, kteří děti již měli.

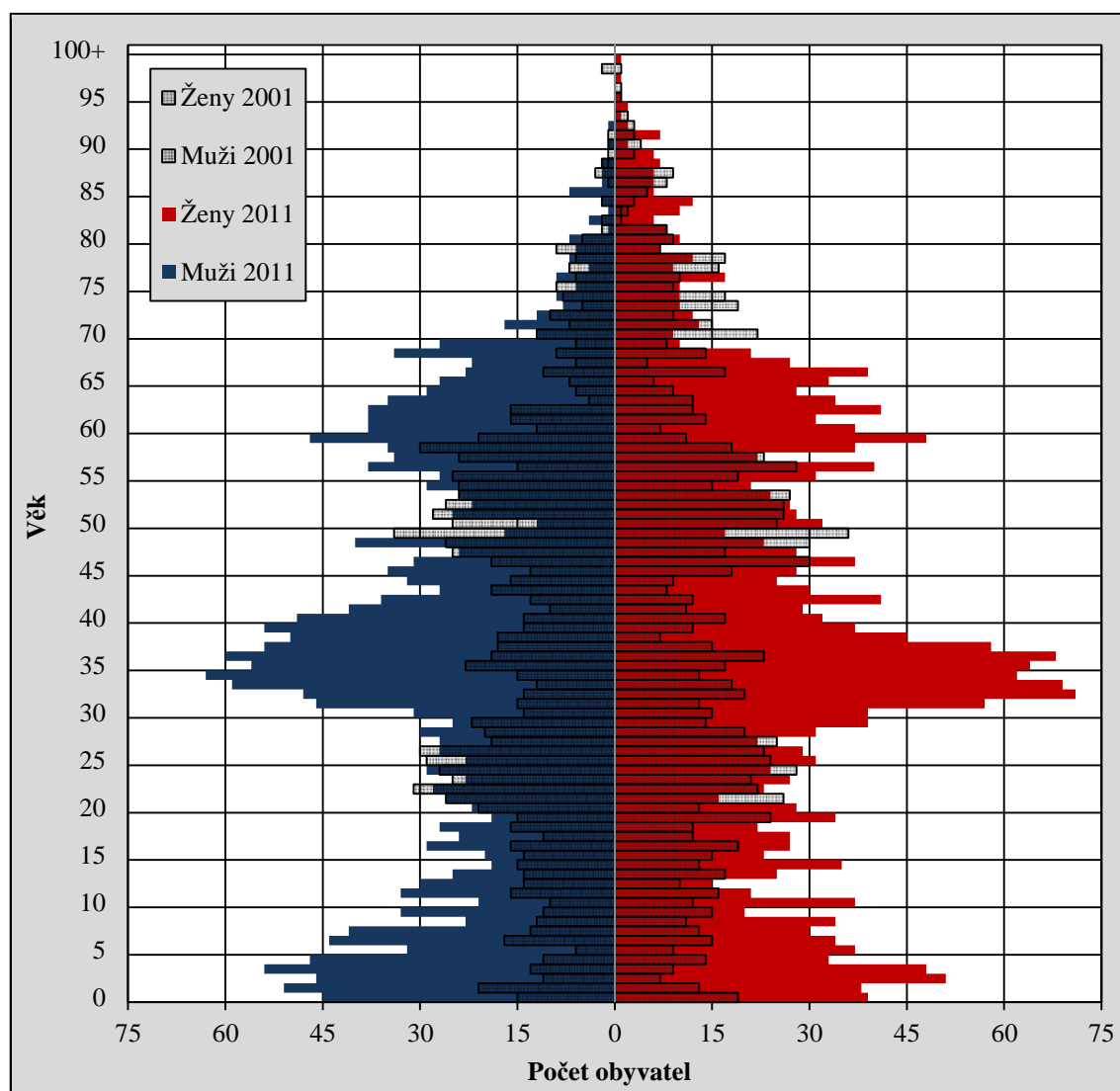
Graf 6: Věková struktura přistěhovalých, 2003–2007

Zdroj: ČSÚ 2008 a vlastní výpočty.

Vysoký počet mladých párů nebo rodin s dětmi ve sledované skupině obcí přispívá jednak k vysokému zastoupení obyvatel v určitých věkových skupinách, ale také k vyššímu počtu narozených. Ve věkové struktuře zkoumaných obcí jsou patrné oba tyto jevy. Nejpočetněji zastoupené skupiny obyvatel jsou ve věku 0–8, 31–44 a 56–63 let (graf 7). K největším proměnám věkové struktury oproti roku 2000 došlo právě v těch věkových skupinách, které jsou nejvíce zastoupené mezi přistěhovalými obyvateli, tedy ve věku do 5 let a mezi 25–30 lety. V důsledku velkého počtu přistěhovalých a rostoucího počtu narozených se počet dětí ve věku 0–5 let během deseti let více než ztrojnásobil. Vysoké zastoupení mladých rodin s malými dětmi nebo těch, kteří děti v blízké době plánují, je víceméně patrné i v jednotlivých věkových strukturách všech sedmi obcí a odlišuje věkové složení regionu od průměru za celou Českou republiku (viz Příloha 7).

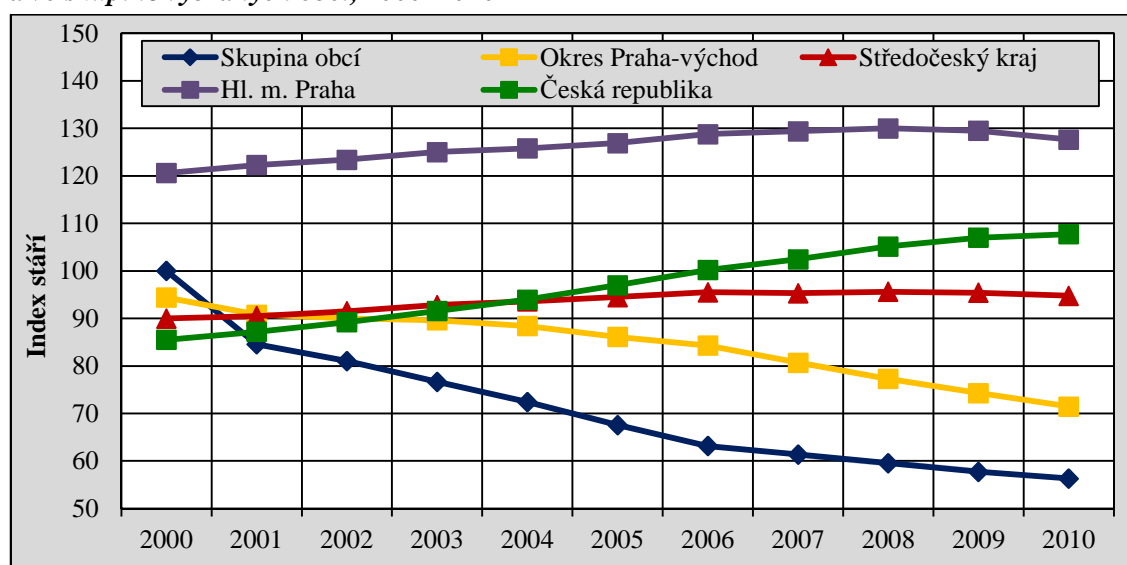
Graf 7: Porovnání věkové struktury vybrané skupiny obcí v roce 2001 a 2011

Zdroj: ČSÚ, 2001 a 2011.

Příznivou věkovou strukturu regionu dokumentuje také vývoj indexu stárí, který z hodnoty 100 v roce 2000 klesnul až na hodnotu 56 v roce 2010. V současné době zde tedy dochází k výraznému mládnutí populace. Nejnížší hodnotu indexu stárí ze sledovaných obcí mají Babice (35,3) a nejvyšší naopak Štíhlíce (90,9). V žádné z obcí tedy počet obyvatel starších 65 let nepřevyšuje počet dětí do 14 let. Také v porovnání s ostatními územními celky (graf 8) je zřejmé, že obce vykazují velmi nízkou hodnotu tohoto ukazatele, což bude mít z demografického hlediska pozitivní vliv pro další populační vývoj regionu.

Graf 8: Vývoj indexu stárí v České republice, Středočeském kraji, okrese Praha-východ a ve skupině vybraných obcí, 2000–2010

Poznámka: Index stárí vyjadřuje, kolik obyvatel ve věku 65 a více let připadá v populaci na 100 dětí ve věku 0–14 let.

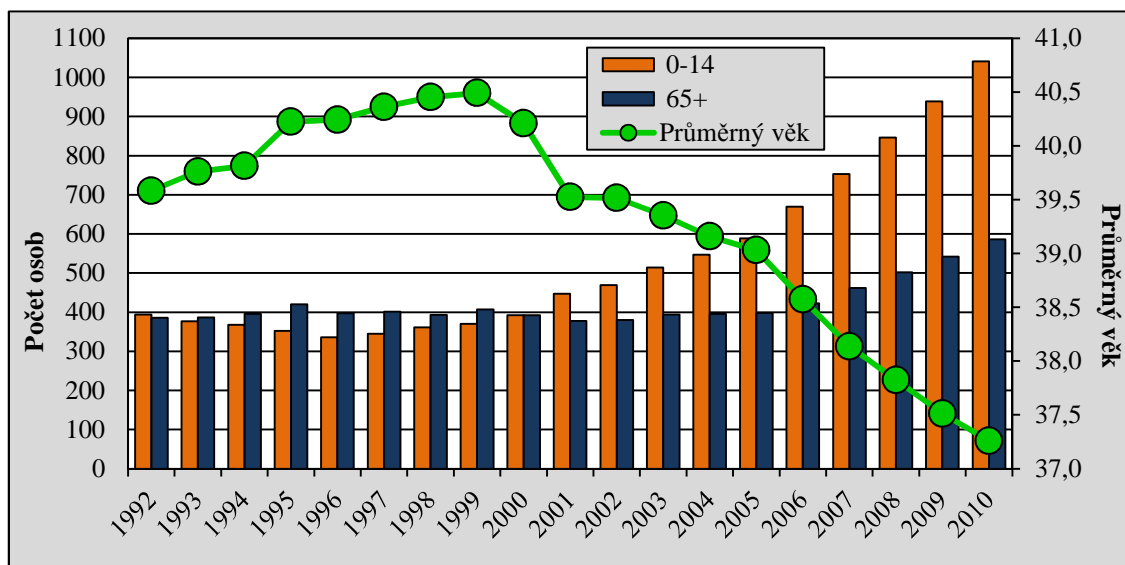
Zdroj: ČSÚ, 2011 a vlastní výpočty.

Nízké hodnoty indexu stárí ve zkoumaných obcích jsou způsobeny jednak vysokým počtem dětí v populaci, ale také nižším početním zastoupením postproduktivní složky obyvatel. Počet dětí ve věku 0–14 let je zde nadprůměrně vysoký, hodnota 20,5% převyšuje průměr okresu Praha-východ (17,9%) a dokazuje významné odlišnosti s věkovou strukturou hlavního města, kde podíl dětské složky činí pouhých 12,8%. Vybraný region se odlišuje také podílem postproduktivní složky obyvatel, který je ve srovnání s vyššími územními celky významně nižší (viz Příloha 1). Přitom v průběhu 90. let zde podíl postproduktivní složky dětskou složku převyšoval (viz Příloha 5). Od roku 2000, kdy se oba podíly vyrovnaly, již trvale převažuje dětská složka obyvatel.

Silné zastoupení určitých věkových skupin má ale pro obce i negativní důsledky, týkající se zejména zvýšeného tlaku na sociální infrastrukturu. Vzhledem k vysokému počtu dětí v předškolním věku v obcích v současnosti nedostačují kapacity mateřských škol a s postupným stárnutím těchto dětí lze podobnou situaci očekávat i u škol základních. Také v důsledku

stárnutí silně zastoupených skupin ve vyšším věku se v budoucnu bude zvyšovat tlak na sociální vybavenost pro starší obyvatele (např. zdravotnická zařízení nebo seniorské domy).

Graf 9: Obyvatelstvo v předproduktivním a postproduktivním věku a vývoj průměrného věku ve skupině vybraných obcí, 1992–2010

Zdroj: ČSÚ, 2011 a vlastní výpočty.

Počet dětí ve věku do 14 let stoupá v celém regionu od druhé poloviny 90. let a v roce 2001 již výrazně převyšuje postproduktivní složku obyvatel. Tento vývoj má také přímé dopady na snižování průměrného věku ve zkoumaných obcích, který v současnosti mírně překračuje 37 let (graf 9). Určité odlišnosti ve věkovém složení obyvatel lze sledovat také u jednotlivých obcí (viz Příloha 2). Nejvyšší podíl dětské a současně nejnižší podíl postproduktivní složky obyvatel je v Babicích. Naopak nejstaršími obcemi regionu jsou Štíhllice s podílem dětské složky pouze 15,5% a Tehovec, kde je nejvyšší hodnota podílu 65 a víceletých obyvatel (16,3%).

5.3 Kapacity mateřského a základního školství

Následující kapitola se věnuje vybavenosti školskými zařízeními ve vybrané skupině obcí, vývojem kapacit těchto zařízení v souvislosti s vývojem počtu dětí a následným hodnocením, zda je vybavenost regionu v tomto směru dostačující. Ve zkoumané oblasti došlo v rámci nárůstu počtu obyvatel k velkému zvýšení počtu dětí, což má dopady na kapacity školských zařízení v obcích. Zatímco v minulosti řešily obce problém zaplnění mateřských škol přijímáním dětí z okolních obcí a snahou o udržení jejich provozu, v současné době v souvislosti s velkou výstavbou v příměstských obcích kapacity mateřských škol již nedostačují. Počet nevyřízených žádostí o umístění dítěte v mateřských školách v posledních letech roste a podobně i kapacita základních škol pomalu přestává stačit rozšiřující se výstavbě.

Ve zkoumané oblasti se nachází tři mateřské a jedna základní škola. Největší kapacitou mateřské školy disponuje Mukařov, v Louňovicích a Svojeticích jsou tato zařízení o něco menší (tab. 2). Celkový počet dětí ve věku 3–5 let již nyní výrazně převyšuje kapacity místních mateřských škol a vzhledem k ještě početnějším mladším ročníkům a stále se rozšiřující výstavbě v obcích se očekává, že se situace bude v budoucnu ještě zhoršovat. Největším problémům v současnosti čelí obce, které nemají vlastní mateřskou školu. Kvůli vysoké poptávce v posledních letech, totiž okolní obce přijímají pouze děti s trvalým bydlištěm v obci. Některé obce toto pravidlo využívají jako mechanismus k motivaci obyvatel k přihlášení k trvalému bydlišti v obci, jiné pouze jako kritérium, které rozhoduje v případě, že počet zájemců převyšuje kapacitu mateřské školy.

Tab. 2: Kapacita mateřských škol v jednotlivých obcích a počty dětí ve věkových skupinách 0–2 a 3–5 let, k 1. 1. 2011

Obec	Kapacita mateřské školy	Počet dětí do 2 let	Počet dětí ve věku 3–5 let
Mukařov	72	103	97
Louňovice	42	54	58
Svojetice	34	34	30
Tehovec	32 (od září 2011)	27	14
Babice	0	41	41
Doubek	0	7	6
Štíhllice	0	2	5
Celkem	180	270	251

Zdroj: ČSÚ, 2011, www.lounovice.cz, www.svojetice.cz, Zima, 2011.

Povinnost obce zajistit místa v mateřské škole se vztahuje pouze na děti v posledním roce před povinnou školní docházkou. Obce pro tyto děti zajišťují místa v mateřských školách v okolních obcích, se kterými uzavírají smluvní ujednání a platí jim neinvestiční výdaje za tyto děti. Tato smluvní ujednání však zpravidla negarantují počet míst. Nicméně je pravidlem, že děti v posledním roce před školní docházkou dostávají při zápisu v okolních obcích přednost před mladšími a trvale hlášenými v dané obci. Umístění mladších dětí do mateřské školy potom zajišťují a určitou část výdajů hradí sami rodiče. V případě, že obec nemá vlastní mateřskou školu, snaží se rodiče umístit své děti do okolních obcí nebo měst (Sibřina, Mnichovice, Říčany). Problém kapacit mateřských škol je ale rozšířen v celé příměstské oblasti Prahy. Někteří rodiče proto musí vozit své děti až do mateřských škol v jádrových oblastech hlavního města.

Řada obcí v zázemí Prahy řeší současnou situaci výstavbou vlastní nebo rozšířením stávající mateřské školy. K tomuto kroku se postupně chystá také většina obcí ve zkoumaném regionu. V Tehovci je nová mateřská škola již téměř připravena k provozu a děti ji začnou navštěvovat od letošního září. Přestože se jedná o zcela nové zařízení, již teď místostarosta obce odhaduje,

že v nadcházejících letech dojde k jejímu naplnění pouze místními dětmi (Tůma 2011). Rozhodování zda vystavět svoji školku probíhá i v Babicích, kde je situace obzvláště kritická vzhledem k obrovskému nárůstu počtu obyvatel a malých dětí. Ve Svojeticích dokonce do budoucna plánují výstavbu druhé školky a nevylučují ani možnost zřízení prvního stupně základní školy (Vedralová 2011). Vzhledem k tomu, že obec v současnosti teprve dokončuje výstavbu technických sítí, stavba nové školní budovy je zde naplánována nejdříve na rok 2014.

V některých obcích na nedostatečné kapacity státních zařízení pro předškolní děti reagují sami obyvatelé a vytvářejí různé alternativy předškolních zařízení. V Mukařově tak bylo v roce 2007 z iniciativy žen na rodičovské dovolené zřízeno Mateřské centrum Mukařovsko. Ve spolupráci s ním zde funguje dopolední alternativní školička. Současná situace vytváří příznivé podmínky také pro zřizování soukromých školek v zázemí Prahy, které by zde měly poměrně velkou šanci na naplnění kapacit i přes vyšší požadované školné (Zima 2011). Příkladem je Česko-anglická rodinná školka v Babicích.

Obr. 5: Mateřská škola ve Svojeticích (vlevo) a Mukařově (vpravo)

Zdroj: <http://www.svojetice.cz/>, autorka bakalářské práce.

Podobně jako u mateřských škol, začínají být problémem volná místa při zápisu do prvních tříd základních škol. Počet dětí ve školním věku v této oblasti zatím nepřesahuje kapacitu spádové školy tak výrazně jako je tomu u mateřských škol. Problém bude ovšem sílit s tím, jak budou početné ročníky předškolních dětí dorůstat do věku povinné školní docházky. Jelikož je povinností obce zajistit pro své obyvatele místa v základní škole, obce bez vlastní základní školy často uzavírají smlouvu o školském obvodu s některou z okolních obcí, která jim bude tato místa garantovat. Zkoumané území sedmi obcí tak tvoří spádový školský obvod základní školy v Mukařově.

Mukařovská základní škola nabízí kapacitu 400 žáků. Ve školním roce 2010/2011 ji navštěvovalo 354 žáků. Rezerva v kapacitě školy je dána hlavně méně početnými třídami druhého stupně. V příštím školním roce se otevírají dvě první třídy s maximálně 30 dětmi v každé z nich. Přijati byli zatím všichni uchazeči (52 dětí) bez ohledu na jejich trvalé bydliště.

V současné době tedy kapacita školy postačuje, ředitelka školy se ale domnívá, že možná už příští rok bude nucena vzhledem k vysokému počtu předškolních dětí část uchazečů odmítnout (Novotná 2011). V takové situaci bude kritériem k přijetí trvalé bydliště žáka. Situace, kdy škola nemohla přijmout všechny uchazeče kvůli nedostatečné kapacitě, nastala již při zápise v roce 2009. Obec tehdy rozhodla rozšířit kapacitu školy o kontejnerovou přístavbu pro první ročníky. V této věci oslovila okolní obce, jejichž děti školu navštěvují a žádala po nich příspěvek na tuto stavbu. Nová budova nakonec vznikla za finanční pomoci šesti obcí, které za to ovšem vyžadovaly garanci počtu volných míst ve škole pro své obyvatele. V roce 2009 tedy vznikl školský spádový obvod zahrnující sedm zkoumaných obcí a základní škola v Mukařově je zavázána těmito obcím zajistit dostatečnou kapacitu školy.

Tab. 3: Počet dětí ve věku povinné školní docházky a počet dětí navštěvujících základní školu v Mukařově z vybraných obcí, k 1. 1. 2011

Obec	Počet dětí ve věku 6-14 let	Počet dětí navštěvujících ZŠ v Mukařově ve školním roce 2010/2011
Mukařov	227	151
Louňovice	63	30
Svojetice	72	53
Tehovec	37	18
Babice	71	31
Doubek	35	13
Štíhllice	15	3
Celkem	520	299

Zdroj: ČSÚ 2011, Novotná 2011.

Ze statistických dat je ale zřejmé, že ne všechny děti tohoto regionu navštěvují právě svoji spádovou školu (tab. 3). Řada z nich dojíždí například do Říčán, kde se nacházejí čtyři základní školy, nebo do Prahy. Také Říčany už ale hlásí naplněnost školských zařízení a plánují přistoupit k přijímání žáků pouze ze příslušného školského obvodu. Zajímavé je, že všechny zkoumané obce, které náleží do školského obvodu základní školy v Mukařově, mají též smlouvu o spádovosti s městem Říčany. Každá obec by přitom měla náležet pouze do jednoho školského obvodu, a pokud má obec více smluv, je třeba přesně vymezit, která její část spadá pod kterou základní školu (Zima 2011b). V opačném případě dochází k problematické situaci, kdy žáci dané obce blokují místa ve dvou nebo více základních školách.

Obr. 6: Kontejnerová přístavba pro první třídy a hlavní budova základní školy v Mukařově

Zdroj: Autorka bakalářské práce.

5.4 Strategie obcí v oblasti školství

V této kapitole shrnuji poznatky zjištěné z rozhovorů s představiteli jednotlivých obcí. Cílem těchto rozhovorů bylo zjistit, zda obce sledují demografický vývoj obyvatel a zajímají se o možné kapacitní problémy školských zařízení. Dále jsem zjišťovala, jaká je situace v obci nyní, jakým způsobem obec zajišťuje školní docházku pro své obyvatele a jak v souvislosti s růstem počtu dětí zajistí volná místa v budoucnu (viz Příloha 8).

Sledované obce se ve většině případů shodují, že kapacity škol jsou v současnosti vážným problémem jak v této oblasti, tak i v ostatních obcích pražského zázemí. Přesto ale demografický vývoj nijak zvlášť nesledují a problémy se sociální infrastrukturou obvykle nejsou důvodem k omezování dalšího růstu obce. Podle současných obecních územních plánů ve většině obcí sice již do budoucna dochází k omezování nové výstavby, vzhledem k množství rozestavěných a naplánovaných projektů ale lze růst počtu obyvatel očekávat i v příštích letech. Větší obce jako Mukařov nebo Svojetice postupně omezují další růst obce zejména z důvodu kapacit technické infrastruktury. Naopak obce, které mají kapacity technických sítí zatím dostatečné (např. Louňovice), nevidí důvod v regulaci další výstavby (Boudová 2011). Problematika kapacit sociální infrastruktury tedy není pro představitele sledovaných obcí nijak zásadní. Výjimkou je obec Mukařov, která jako jediná provozuje vlastní základní školu a problémy spojené s nedostačujícími kapacitami si uvědomuje mnohem více. Tato obec je podle smlouvy o spádovém obvodu zavázána poskytnout dostatečný počet míst v základní škole pro sledovanou skupinu obcí, ostatní obce se naopak musí finančně podílet na možných přístavbách a rekonstrukcích souvisejících s rozšiřováním kapacity školy.

Obec Mukařov má vypracovanou vlastní demografickou studii a informace o vývoji počtu dětí získává i od smluvních obcí. Snaží se tak zajistit dostatečnou kapacitu školy pro celý spádový obvod. Podle místostarosty Mukařova je ale velmi těžké okolní obce přesvědčit, že

současná kapacita je již nedostačující a rozšíření školy je nutné. Obce si tuto skutečnost uvědomují až poté, co některé jejich děti nejsou přijaty a k potřebnému rozšíření tedy zpravidla dochází později než by bylo třeba (Zima 2011b). V současné době je podle Zimy nutné rozšíření školy do dvou až tří let. Obec uvažuje buď o další kontejnerové přístavbě, nebo o přístavbě zděného křídla ke stávající budově. Plánováno je rozšíření o 4–6 tříd, vše je ale teprve ve fázi jednání a celý projekt je závislý také na získání dotace od Středočeského kraje.

Jaké kroky tedy obce uskutečňují k zajištění míst ve školských zařízeních pro své děti? V oblasti základního školství je prostředkem zajištění počtu míst smlouva o školském spádovém obvodu, kterou mají sledované obce bez základní školy uzavřenou jak s Mukařovem, tak s Říčany. Obce bez vlastní základní školy se tedy nebojí, že by děti v budoucnu nebylo kam umístit (Vedralová 2001, Boudová 2011). Současný vývoj ale naznačuje, že počet dětí ve školním věku bude v příštích letech ještě významně narůstat. Podle demografické studie obce Mukařov bude počet dětí v této obci kulminovat v roce 2017. Nejbližší základní školy, tedy školy v Říčanech a Mnichovicích vzhledem k nepostačujícím kapacitám již plánují uzavření škol pro obyvatele s trvalým bydlištěm mimo jejich spádové obvody. Tato skutečnost by potom mohla v celé oblasti způsobit značné problémy. Základní školy v Říčanech navštěvuje značná část dětí z Mukařova a v případě zavedení tohoto kritéria k přijetí by se tak pravděpodobně zvýšil tlak na základní školu v Mukařově. Ve chvíli, kdy se kapacity naplní i zde a Mukařov bude muset přijmout stejné pravidlo, vznikne zde velký problém pro obce, které nemají vlastní základní školu ale ani žádnou smlouvu o školském spádovém obvodu. Tyto obce nebudou mít své děti kam umístit (Zima 2011b).

Zajišťování kapacit mateřského školství, přestože situace je zde o něco kritičtější než u základních škol, nezpůsobuje obcím tolik problémů. Obce sice čelí tlaku obyvatel, kteří chtějí umístit své děti do školky v co možná nejnižším věku, obec má však ze zákona povinnost zajistit kapacity jen pro děti rok před povinnou školní docházkou. Přesto se většina obcí tohoto regionu snaží svým obyvatelům vyjít vstříc a přizpůsobovat kapacitu mateřských škol podle aktuálních potřeb. Mateřské školství představuje pro obce také možný (a pravděpodobně jediný) mechanismus jak přimět obyvatele k přihlášení k trvalému pobytu v obci. Kritérium trvalého bydliště dítěte k přijetí do mateřské školy platí již ve všech sledovaných obcích, ale i v obcích v okolí. V případě, že mateřská škola nepokryje ani poptávku samotné obce, je možné přistoupit ke zpřísnění tohoto kritéria, které zavedlo vedení obce v Mukařově, kde od letošního roku, aby bylo dítě přijato do školky, musí být v obci hlášena celá rodina (Zima 2011b). Nehlášení přistěhovaných obyvatel k trvalému bydlišti v obci je podle Zimy velkým problémem, který významně omezuje obecní rozpočty. Většina obcí přitom odhaduje, že nehlášení obyvatelé tvoří přibližně 10–20% z celkového počtu obyvatel.

Je jisté, že počet dětí v předškolním i školním věku v těchto obcích ještě několik let poroste. Na otázku, jak budou obce zajišťovat místa ve školách v budoucnu, se mi ale nedostalo žádné jednoznačné odpovědi. Zavedení kritéria trvalého bydliště k přijetí na základní školu v Říčanech, Mnichovicích a později i v Mukařově, jistě přinese značné komplikace některým okolním obcím. A vzhledem k tomu, že současná kapacita říčanských škol, pod které spadá celá řada okolních obcí, nebude podle odhadů za několik let dostačovat ani pro samotné město, problémy lze očekávat i u obcí se spádovou smlouvou (Novotná 2011, Tůma 2011, Zima 2011b). Obce, které vlastní základní školu nemají a školní docházku pro své děti zajišťují smlouvou o školském spádovém obvodu, hradí náklady za poskytování školní docházky jiným obcím a dále už se o tuto problematiku příliš nezajímají. Kromě příspěvků spádových obcí na rozšiřování mukařovské základní školy, platí tyto obce také neinvestiční náklady za každého svého žáka, který tuto školu navštěvuje. Pokud ale děti z Mukařova chodí do školy v Říčanech, nebo děti z ostatních obcí do škol v obcích, se kterými nemají smlouvu o spádovosti, těmto obcím z toho žádné příjmy neplynou. Často však záleží na individuální dohodě mezi obcemi. Například Svojetice platí neinvestiční výdaje nedalekému Ondřejovu za několik dětí, kteří zde navštěvují základní školu. Svojetice by přitom ze zákona tyto výdaje platit nemusely, protože jejich spádová škola v Mukařově ještě není zcela naplněna. Také tento příklad lze brát jako důkaz toho, že některé obce se o problematiku obecního školství dopodrobna příliš nezajímají. Vzhledem k tomu, že žádná ze sledovaných obcí výstavbu nové školy v budoucnu neplánuje, a problém kapacit škol nepovažují ani jako důvod k omezování rozšiřování obce, nemají tak ani jiné možnosti, jak by tuto situaci mohly řešit. Řešení v podstatě zůstává na obcích, které školu mají, aby s finanční pomocí okolních obcí zajišťovaly dostatečnou kapacitu místních škol pro své školské spádové obvody.

6. Závěr

Suburbanizace má významný vliv na proměnu sociálního prostředí obcí v zázemí Prahy. V souvislosti s nárůstem počtu obyvatel a specifickou strukturou přistěhovalých, dochází v pražském zázemí k proměnám věkové struktury a silnému zastoupení určitých věkových skupin obyvatel. Tyto změny se projevují zvýšeným tlakem na sociální infrastrukturu v příměstských obcích. V souvislosti s vyšším zastoupením dětské složky obyvatel jsou v současnosti problémem těchto obcí kapacity mateřských a základních škol. Cílem práce bylo analyzovat demografický vývoj a jeho možné dopady na kapacity školských zařízení ve vybraných obcích pražského zázemí (Mukařov, Tehovec, Svojetice, Louňovice, Babice, Doubek a Štíhlíce), ale také zhodnotit, jak k této problematice přistupují představitelé zkoumaných obcí, které mateřské a základní školy zřizují.

Ve sledovaných obcích dochází v posledních letech k prudkému nárůstu počtu dětí ve školním, ale především v předškolním věku. Počty těchto dětí výrazně převyšují kapacitu místních mateřských škol a podobně je tomu i u škol základních. Obce čelí tlaku místních obyvatel, kteří nemají kam své děti umístit a stojí před rozhodnutím, jakým způsobem tuto situaci řešit. Dochází zde k rozšiřování kapacit mateřských škol (v nedávné době v Mukařově nebo Louňovicích) nebo k výstavbě nových (v Tehovci). Základní školní docházku poté školou nevybavené obce zajišťují pomocí smluvních dohod s některou z okolních obcí. Přístup jednotlivých obcí k problematice kapacit školských zařízení se v různých zkoumaných obcích značně liší, a to zejména podle toho, zda obec má nebo nemá vlastní základní školu. Menší obce, které školu nemají, si příliš neuvědomují možné problémy spojené s nedostačujícími kapacitami a nesledují ani možné dopady demografického vývoje. Lze tedy potvrdit úvodní domněnku týkající se rozdílného přístupu obce s vlastní základní školou, tedy Mukařova a ostatních obcí, které školu nemají. Zajímavá je ovšem skutečnost, že o dostačující kapacity základní školy si dělá největší starosti právě vedení obce v Mukařově, kde jsou kapacity pro místní děti do budoucna zajištěny. Osobně bych předpokládala tento přístup u obcí bez základní školy, které budou v případě nedostatečných kapacit čelit větším problémům s jejich zajišťováním.

V úvodu práce jsem očekávala, že nedostačující kapacity škol budou problémem zejména v menších obcích, kde během krátkého období došlo ke znatelnému nárůstu počtu obyvatel a nedostatečná kapacita sociální infrastruktury by zde tedy mohla být hlavním motivem pro uvažování o omezování výstavby. Toto očekávání se naplnilo pouze z části. Obce, kde došlo během několika let k rychlému rozšíření výstavby a nárůstu počtu obyvatel, mají v současnosti skutečně problém s umísťováním dětí do školských zařízení a zejména potom do mateřských škol (v případě že obec nezřizuje vlastní mateřskou školu). Příkladem takové obce jsou

například sledované Babice. Obce, kde dochází k rychlému rozšiřování výstavby, investují prioritně značné finanční prostředky na zajištění dostatečné technické a dopravní infrastruktury a výstavba potřebné mateřské školy (a sociální infrastruktury obecně), zde bývá až „na druhém místě“. Dochází k ní tedy zpravidla později než by odpovídalo nastalé poptávce (tedy počtu dětí v předškolním věku). Domněnku, že by nedostatečná vybavenost školskými zařízeními byla důvodem omezování dalšího rozšiřování obcí, nepotvrzuje ani jedna obec ze sledované skupiny. Všechny sledované obce v současnosti již přistupují k regulaci nové bytové výstavby pomocí nových územních plánů, přesto lze v několika příštích letech očekávat stálý růst počtu obyvatel. Zásadním kritériem k omezování dalšího populačního růstu obcí jsou kromě dalších technických sítí zejména kapacity čistíren odpadních vod. Primárním důvodem omezování růstu obcí tedy rozhodně není nedostatečná sociální infrastruktura.

Rozhodnutí zda a kdy obec zřídí vlastní mateřskou školu, ale také nezáleží pouze na vedení obce, ale také na jejích finančních možnostech. Obecní rozpočty (zejména v případě malých obcí) zpravidla nedisponují dostatečnými prostředky a jejich rozvoj tedy do jisté míry závisí také na získání dotací na projekt rozšíření nebo výstavby nové budovy. Příjmy rozpočtů obcí jsou snižovány také kvůli části obyvatel, kteří v obci nejsou přihlášení k trvalému bydlišti. Podle odhadu zástupců obcí, tvoří ve sledovaných obcích tato skupina přibližně 10–20% z celkového počtu obyvatel. Ve srovnání s jinými oblastmi pražského zázemí se však nejedná o nijak vysokou hodnotu (Macešková, Ouředníček 2008).

Ze současných trendů demografického vývoje dané oblasti lze odhadovat, že vysoký počet dětí zde bude v blízké budoucnosti ještě přetrvávat. Problémy nedostatečných kapacit mateřských škol, které řada obcí v současnosti řeší, lze v nejbližších letech očekávat také u základních škol. Podle demografické studie obce Mukařov by zde měl počet dětí kulminovat okolo roku 2017 (Zima 2011b). Přesto je nutné si uvědomit, že zvýšená poptávka po školských zařízeních je pouze dočasným trendem a společně se stárnutím těchto silně zastoupených věkových skupin obyvatel se v těchto oblastech budou v budoucnu zvyšovat požadavky na další typy občanské vybavenosti. Obce tedy musí dobře zvážit, zda se výstavba nových školních objektů a rozsáhlé rozšiřování jejich kapacit obci vyplatí a případně mít vizi, jak obec tyto objekty využije v budoucnu. Podle mého názoru je současné rozšíření školní budovy v Mukařově rozhodně potřebným krokem, a protože řada dětí dle rozhodnutí rodičů navštěvuje jinou než svou spádovou školu, lze odhadovat, že by toto rozšíření mohlo být na několik příštích let dostačujícím řešením. Mukařov je navíc poměrně velkou obcí, kde by měl počet obyvatel v horizontu několika let dosáhnout 3 000 osob (Zima 2011b), a lze očekávat, že bude funkci spádové obce plnit také v oblasti dalších služeb. Nepochybně zde tedy tento objekt najde své uplatnění i v době, kdy poptávka po základních školách již nebude tak vysoká.

Zpracování této bakalářské práce mi umožnilo bližší seznámení s dopady suburbanizačního procesu na kapacity školských zařízení a na problematiku zajišťování těchto kapacit samotnými obcemi. Podobným demografickým vývojem, jaký se odehrává ve sledovaných obcích, v současnosti prochází řada obcí v zázemí velkých měst a problém kapacit školských zařízení začíná být v posledních letech velmi aktuální. Přesto zatím neexistuje mnoho výzkumů, které by se tímto tématem zabývaly. Výsledky mé práce potvrzují, že zájem ze strany některých obcí o nedostatečnou vybavenost školami zatím není dostatečný, což by v budoucnu mohlo vést k prohlubování těchto problémů. V další práci by bylo zajímavé rozšířit sledované území a zahrnout sem jednak více obcí s vlastní základní školou, ale také obce bez školy, které nemají žádné smluvní ujednání týkající se školství. Tento výzkum by mohl přinést další zajímavé výsledky.

Seznam použité literatury

CÍLEK, V., BAŠE, M. (2005): Suburbanizace pražského okolí: dopady na sociální prostředí a krajinu. Praha, 44 s.

Dostupné z WWW: <<http://www.vesteckazvonicka.cz/files/active/0/Suburbanizace%20pra%C5%B5esk%C3%A9ho%20okol%C3%AD..pdf>>

DOLEŽALOVÁ, G., OUŘEDNÍČEK, M. (2006): Životní styl obyvatel v suburbánní zóně Prahy. In: Ouředníček, M. (ed.): Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 143–159.

DUANY, A., PLATER-ZYBERK, E., SPECK, J. (2000): Suburban Nation. The Rise of Sprawl and the Decline of the American Dream. North Point Press, New York, 293 s.

FAJMON, H. (2002): Jak získáte od starosty to, co potřebujete. Praktický průvodce při jednání s radnicí. Barrister & Principal, Brno, 186 s.

GALČANOVÁ, L., VACKOVÁ, B. (2008): Rezidenční suburbanizace v postkomunistické České republice, její kořeny, tradice a současnost. Případová studie brněnských suburbií. IVRIS Papers 08/02. Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 23 s. Dostupné z WWW: <http://ivris.fss.muni.cz/papers/pdfs/ivrisp002_galcanova_vackova_rezidencni_suburbanizace.pdf>

GONDOVÁ, G. (2004): Životný štýl obyvateľov v suburbánnnej zóne Prahy. Diplomová práca, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 108 s.

GOTTDIENER, M., BUDD, L. (2005): Key Concepts in Urban Studies. Sage, London, 188 s.

HNILÍČKA, P. (2005): Sídlní kaše. Otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Era, Brno, 131 s.

KOPEČNÁ, M., ŠPAČKOVÁ, P. (2011): Rezidenční stabilita obyvatel pražského zázemí: případová studie Říčany u Prahy. 23 s.

KÖRNER M. (2009): Úvod. In: Suburbanizace. Sborník ze semináře AUÚP. Beroun, s. 43–49.

MACEŠKOVÁ, M. (2008): Suburbanizace a starosta. In: Ouředníček, M. (ed.): Suburbanizace.cz. Karlova Univerzita v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha, s. 64–73.

MACEŠKOVÁ, M., OUŘEDNÍČEK, M. (2008): Dopad suburbanizace na daňové příjmy obcí. *Obec a finance*, 13, č. 1, s. 28–29.

MÜLLER, J. (2009): Změny a trendy ve vývoji osídlení po roce 1990. In: *Suburbanizace. Sborník ze semináře AUÚP*. Beroun, s. 43–49.

NOVÁK J. (2004): Časoprostorová mobilita obyvatel a strukturované prostředí metropolitní oblasti. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 93 s.

NOVÁK, J., OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Migrace mladých lidí. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.): *Atlas sociálně prostorové diferenciace České republiky*, Karolinum, Praha.

OUŘEDNÍČEK, M. (2000): Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace. *Sborník ČGS*, 105, 4, s. 361–369.

OUŘEDNÍČEK, M. (2002): Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. In: Sýkora, L. ed.: *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s., Praha*, s. 39–54.

OUŘEDNÍČEK, M. (2003): Suburbanizace Prahy. *Sociologický časopis* 39, č. 2, s. 235–253.

OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Differential suburban development in the Prague urban region. *Geografiska Annaler*, 89 B, č. 2, s. 111–125.

OUŘEDNÍČEK, M. (2008): Suburbanizace a vývoj měst. In: Ouředníček, M. (ed.): *Suburbanizace.cz*. Karlova Univerzita v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha, s. 10–17.

OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Suburbanizace v České republice: aktéři suburbánního rozvoje. *Geografické rozhledy*, 20, č. 3, s. 2–5.

OUŘEDNÍČEK, M., PULDOVÁ, P. (2009): Změna sociálního prostředí v zázemí Prahy. In: *Suburbanizace. Sborník ze semináře AUÚP*. Beroun, s. 75–79.

OUŘEDNÍČEK, M., SÝKORA, L. (2002): Současné změny v rozmístění obyvatelstva a v sociálně prostorové struktuře Prahy. *Demografie*, 44, č. 4, s. 270–272.

PERLÍN, R. (2002): Nízkopodlažní výstavba v územních plánech obcí v zázemí Prahy. In: Sýkora, L. (ed.): *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s., Praha*, s. 141–156.

PISKÁČKOVÁ, Z. (2008): Perspektivní vývoj využití kapacit základního školství na úrovni obce v suburbánním pásmu hl. m. Prahy: případová studie obce Šestajovice.

Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie, Praha, 79 s.

PISKÁČKOVÁ, Z. (2010): Budoucí kapacity základního školství na úrovni obce v suburbánním pásmu Prahy: případová studie obce Šestajovice. 11 s. Dostupné z WWW:

[http://www.suburbanizace.cz/analyzy/2_PISKACKOVA, Z. %282010%29 Budouci k apacity zakladniho skolstvi na urovni obce v suburbannim pasmu Prahy pripadov a studie obce Sestajovice.pdf](http://www.suburbanizace.cz/analyzy/2_PISKACKOVA_Z._%282010%29_Budouci_kapacity_zakladniho_skolstvi_na_urovni_obce_v_suburbannim_pasmu_Prahy_pripadova_studie_obce_Sestajovice.pdf) >

POTOČNÝ, T (2006): Lidé na okraji. Případová studie satelitního městečka. Ivris Working Papers 06/01, Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti, Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity, 47 s. Dostupné z WWW: http://ivris.fss.muni.cz/papers/pdfs/ivriswp001_potocny_lide_na_okraji.pdf

PTÁČEK, P. (1998): Suburbanizace – měnící se tvář zázemí velkoměst. Geografické rozhledy, roč. 7, č. 5, s. 134–137.

PTÁČEK, P. (2002): Suburbanizace v USA a Německu: zdroj inspirace i poučení. In: Sýkora, L. (ed.): Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s., Praha, s. 55–80.

PULDOVÁ, P. (2006): Vliv suburbanizace na změnu sociálního prostředí v zázemí Prahy. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 111 s.

PULDOVÁ, P., JÍCHOVÁ, J. (2011): Důsledky procesu suburbanizace pro sociální a demografickou strukturu obyvatel suburbií. Geografické rozhledy, 20, č. 3, s. 24–25.

PULDOVÁ, P., NOVÁK, J. (2008): Suburbanizace a sociální prostředí. In: Ouředníček, M. (ed.): Suburbanizace.cz. Karlova Univerzita v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha, s. 40–53.

PULDOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2006): Změny sociálního prostředí v zázemí Prahy jako důsledek procesu suburbanizace. In: Ouředníček, M (ed.): Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 128–142.

PULDOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Suburbanizace a školy. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.): Atlas sociálně prostorové diferenciace České republiky, Karolinum, Praha.

RICHARDSON, H. W., GORDON, P. (2005): US Population and Employment Trends and Sprawl Issues. In: Richardson, H. W., Bae, C. (eds.): Urban Sprawl in Western Europe and the United States. Ashgate publishing, Cornwall, s. 217–236.

RYCHTAŘÍKOVÁ, J. (2007): Porodnost v České republice: současný stav a nedávné trendy. In: Fialová, L. (ed.): Populační vývoj České republiky 2001–2006. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie, Praha, s. 79–94.

SMOLOVÁ, K. (2009): Zelené vdovy jako fenomén současné společnosti. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 108 s.

Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě. Eurydice, vydání 2009/10. Dostupné z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybas_e/structures/041_CZ_CS.pdf>

SÝKORA, L. (2002): Suburbanizace a její důsledky: výzva pro výzkum, usměrňování rozvoje území a společenskou angažovanost. In: Sýkora, L. (ed.): Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s., Praha, s. 9–19.

SÝKORA, L. (2010a): Rezidenční segregace v Česku. In: Sýkora, L. (ed.): Rezidenční segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, s. 73–77.

SÝKORA, L. (2010b): Suburbanizace. Problém i řešení. Vesmír, 89, č. 7, s. 440–443.

SZENTESIOVÁ, K. (2009): Suburbanizace a územní plánování Prahy. In: Suburbanizace. Sborník ze semináře AUÚP. Beroun, s. 43–49.

ŠNEJDOVÁ, I. (2006): Změny ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva Pražského městského regionu. In: Ouředníček, M. (ed.): Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 143–159.

TEMELOVÁ, J. (2008): Suburbanizace a fyzické prostředí. In: Ouředníček, M. (ed.): Suburbanizace.cz. Karlova Univerzita v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha, s. 30–37.

VAN DER BERG, L., DREWETT, R., KLAASSEN, L. H., ROSSI, A., VIJVERBERG, C. H. T. (1982): A Study of Growth and Decline. Urban Europe, č. 1, Pergamon Press, Oxford, s. 24–45.

VOBECKÁ, J., KOSTELECKÝ, T. (2007): Politické důsledky suburbanizace. Analýza případových studií proměn politického chování a občanské participace ve vybraných suburbánních lokalitách Prahy a Brna. Sociologický Ústav AV ČR, Praha, 72 s.

VOSLÁŘOVÁ, K., PULDOVÁ, P. (2010): Soužití starousedlíků s nově příchozími obyvateli: případová studie pražských Miškovic. 11 s. Dostupné z WWW: <http://www.suburbanizace.cz/analyzy/4_Voslarova_K.,_Puldova_P._%282010%29>

Soužití starousedlíků s nově přichozími obyvateli případová studie pražských Miskovic.pdf>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Sbírka zákonů České republiky. 2004. Dostupné z WWW: <<http://zakony-online.cz/?s122&q122=all>>

ZIMA, P. (2011a): „Trvale bydlet je normální!“. Mukařov-sko - dvouměsíčník pro Mukařov, Srbín a Žernovku, roč. 6, č. 2, s. 6. Dostupné z WWW: <http://www.volny.cz/mukarov-sko/cl_trvale_bydlet_je_normalni.htm>

Statistické podklady

Český statistický úřad (2003): Pohyb obyvatelstva (1990–2002). ČSÚ, Praha.

Český statistický úřad (2008): Databáze věkové struktury přistěhovalých (1998–2007). ČSÚ, Praha.

Český statistický úřad (2009): Databáze bytové výstavby (1997–2008). ČSÚ, Praha.

Český statistický úřad (2010): Demografická ročenka ČR (2003–2009). ČSÚ, Praha.

Český statistický úřad (2011): Databáze demografických údajů za obce ČR (1981–2010). ČSÚ, Praha.

Český statistický úřad (2011): Databáze věkové struktury (2000–2011). ČSÚ, Praha.

Další zdroje informací

BOUDOVÁ, M. (2011): Rozhovor se zaměstnankyní obecního úřadu v Louňovicích, ze dne 5. 8. 2011.

NOVOTNÁ, J. (2011): Rozhovor s ředitelkou základní školy v Mukařově, ze dne 27. 6. 2011.

TŮMA, P. (2011): Rozhovor s místostarostou obce Tehovec, ze dne 8. 8. 2011.

VEDRALOVÁ, M. (2011): Rozhovor se starostkou obce Svojetice, ze dne 26. 7. 2011.

ZIMA, P. (2011b): Rozhovor s místostarostou obce Mukařov, ze dne 28. 7. 2011.

Demografický informační portál: <<http://www.demografie.info/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Google mapy: <<http://maps.google.cz/maps?hl=cs&tab=wl>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Mapy.cz: <<http://www.mapy.cz/#q=&t=s>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Mateřské centrum Mukařov-sko: <<http://www.mcmukarovsko.estranky.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Mateřská škola Mukařov: <<http://www.msmukarov.estranky.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Mateřská škola Sibřina: <<http://skolka-sibrina.webnode.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Mateřská škola Svojetice: <<http://www.svojetice.cz/skolka/uvodni.htm>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Městský úřad Mnichovice: <<http://www.mnichovice.info/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Městský úřad v Říčanech: <<http://info.ricany.cz/mesto/mesto-ricany>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Občanské sdružení Babický drak: <<http://www.babickydrak.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Občanské sdružení Mukařov-sko: <<http://www.volny.cz/mukarov-sko/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Obecní úřad Babice: <<http://www.babiceurican.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011

Obecní úřad Doubek: <<http://www.obecdoubek.cz/index.php>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Obecní úřad Louňovice: <<http://www.lounovice.cz/cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Obecní úřad Mukařov: <<http://www.mukarov.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Obecní úřad Ondřejov: <<http://www.obcondrejov.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Obecní úřad Svojetice: <<http://www.svojetice.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Obecní úřad Štíhlíce: <<http://www.stihlice.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Obecní úřad Tehovec: <<http://www.tehovec.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Základní škola Mukařov: <<http://www.skolamukarov.ic.cz/>>. Dostupné k 12. 8. 2011.

Přílohy

Příloha 1: Podíl obyvatel v jednotlivých věkových skupinách vybraných územních celků v roce 2010

Věk	Skupina vybraných obcí	Středočeský kraj	Hl. m. Praha	Okres Praha-východ	Česká republika
0–14	20,5%	15,6%	12,8%	17,9%	14,4%
15–64	67,9%	69,7%	70,8%	69,4%	70,1%
65+	11,5%	14,7%	16,4%	12,8%	15,5%

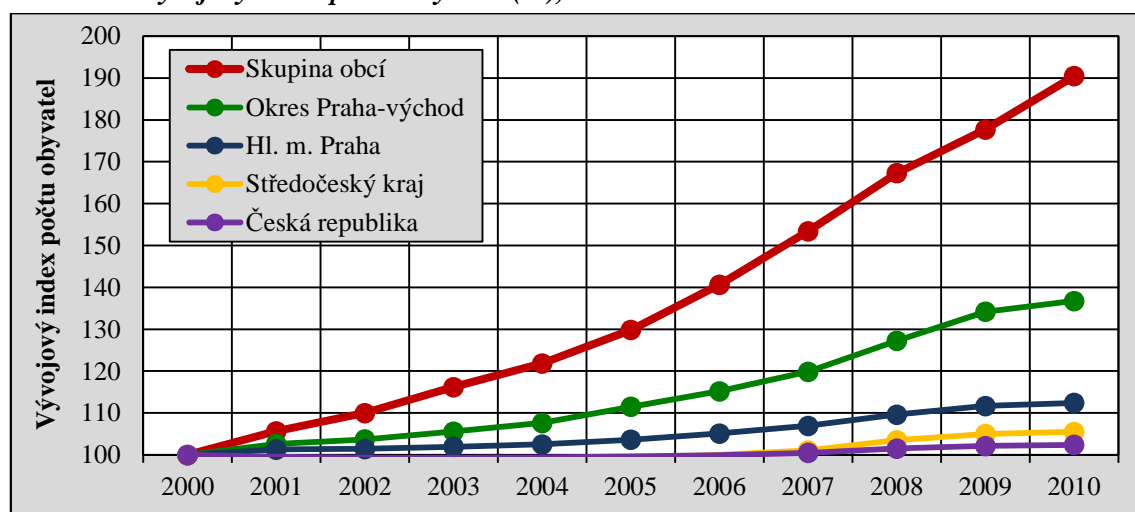
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Příloha 2: Počet obyvatel vybraných obcí v jednotlivých věkových skupinách a jejich podíly na populaci obcí v roce 2010

Věk	Babice	Doubek	Louňovice	Mukařov	Svojetice	Štíhllice	Tehovec
0–14	153	50	175	427	136	22	78
15–64	493	162	609	1324	483	100	276
65+	54	24	77	253	89	20	69
Celkem	700	236	861	2004	708	142	423
0–14	21,9%	21,2%	20,3%	21,3%	19,2%	15,5%	18,4%
15–64	70,4%	68,6%	70,7%	66,1%	68,2%	70,4%	65,2%
65+	7,7%	10,2%	8,9%	12,6%	12,6%	14,1%	16,3%

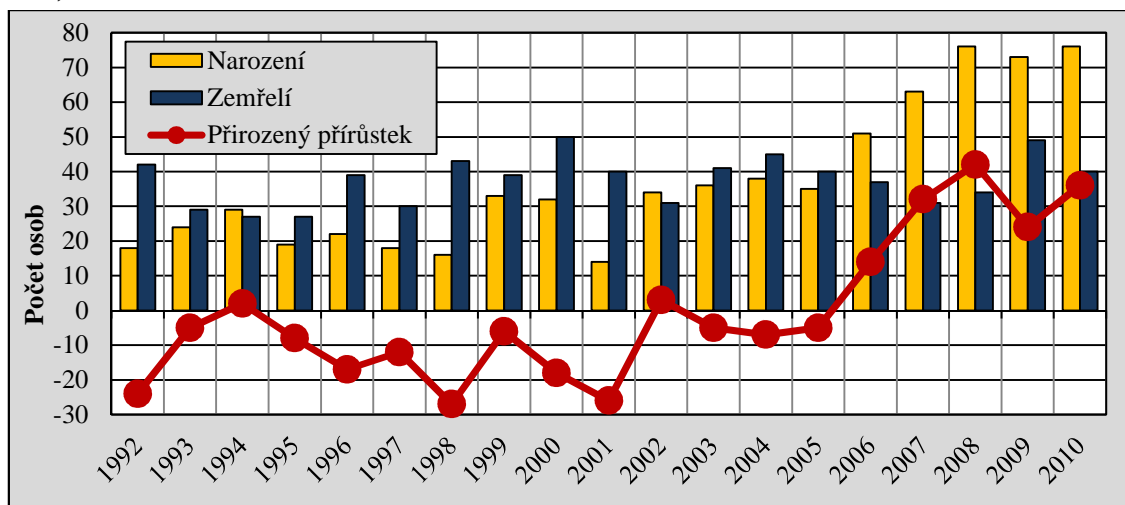
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Příloha 3: Vývojový index počtu obyvatel (%), 2000–2010

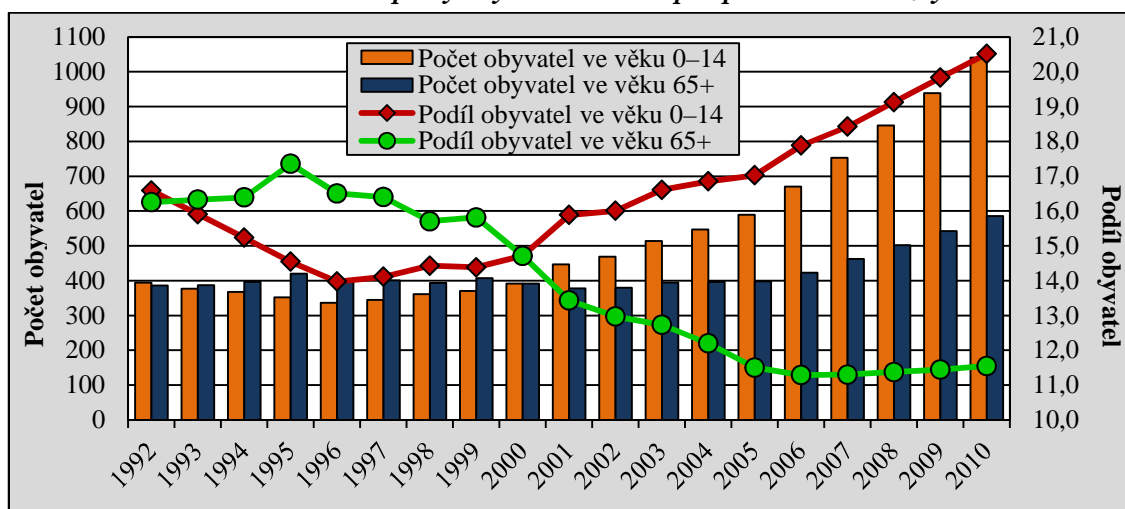
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Příloha 4: Vývoj počtu narozených, zemřelých a přirozeného přírůstku ve skupině vybraných obcí, 1992–2010

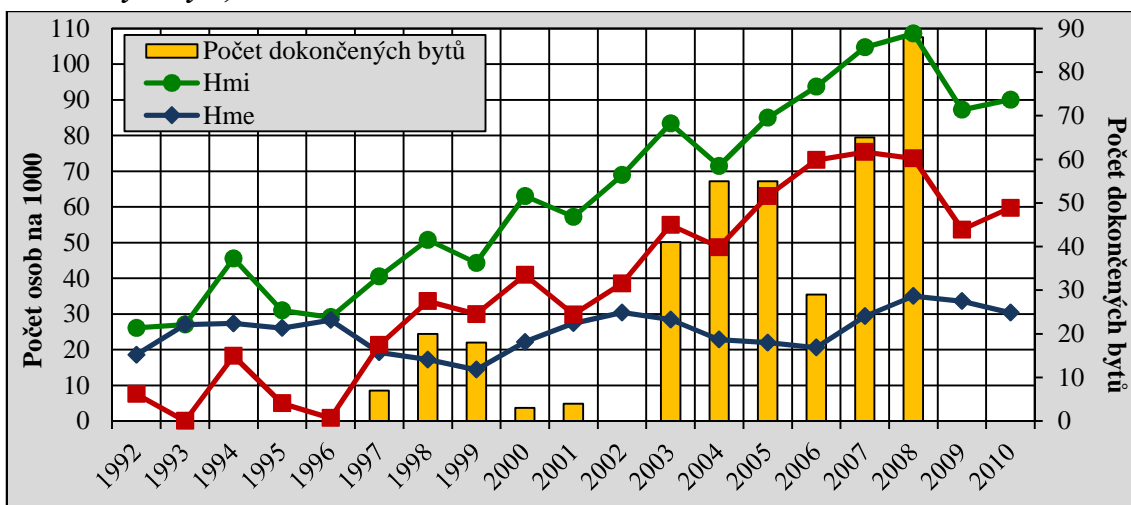
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Příloha 5: Absolutní a relativní počty obyvatel dětské a postproduktivní složky

Zdroj: ČSÚ 2008, 2011.

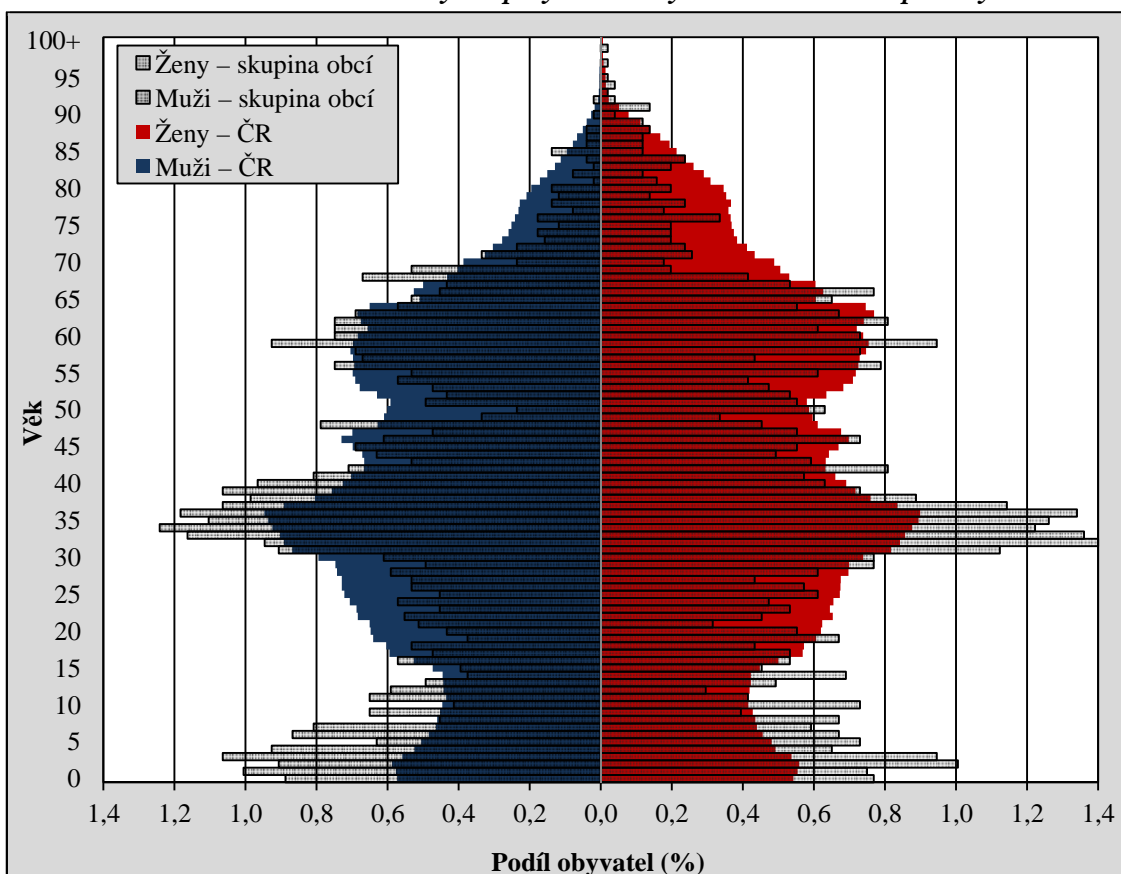
Příloha 6: Hrubá míra přistěhování, vystěhování a migračního salda, 1992–2010 a počty dokončených bytů, 1997–2008

Poznámka: Hmi – hrubá míra přistěhování, Hme – hrubá míra vystěhování, Hmms – hrubá míra migračního salda.

Zdroj: ČSÚ 2008, 2011.

Příloha 7: Srovnání věkové struktury skupiny sledovaných obcí a České republiky k 1. 1. 2011

Zdroj: ČSÚ, 2011.

Příloha 8: Příklady otázek z jednotlivých zjišťovaných okruhů témat

- Jakou roli hraje kapacita školských zařízení při rozhodování o dalším rozšiřování obce?
Může být nedostatečná sociální infrastruktura důvodem omezování dalšího růstu obce?
Sleduje obec demografický vývoj a růst počtu dětí v obci?
- Je současná kapacita školských zařízení v oblasti dostačující?
Vnímá vedení obce tlak ze strany občanů na posílení kapacit školských zařízení?
Jakým způsobem zajišťuje obec místa v mateřských a základních školách pro své občany?
Jaká jsou kritéria k přijetí do místních školských zařízení a budou se v budoucnu v souvislosti s nedostačující kapacitou měnit?
- Jak budou obce řešit problém nedostačujících kapacit základních a mateřských škol v budoucnu, kdy dojde k dalšímu navýšení počtu dětí?
Plánují obce výstavbu nových nebo rozšíření stávajících školských zařízení?
Z jakých zdrojů budou obce výstavbu těchto objektů financovat?
- Jaká část rozpočtu obce putuje na školství?
Jakým obcím obec hradí neinvestiční náklady za školství?
Kolik obyvatel není v obci hlášeno k trvalému bydlišti?